

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Культурна-асветніцкі праект Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў»

Выпуск №8–9 (кастрычнік)

Наклад 3000 асобнікаў

Анонс

Галоўныя літаратурныя падзеі, даты і наўныя месяца....	c.2-4
Рэцэнзіі і цытаты месяца.....	c.5
Артыкул Вольгі Іпатавай «Падмена»	c.6
Новыя вершы Юркі Голуба ды Івана Лагвіновіча	c. 7-8
«Голых паэтак не бывае зашмат»: апавяданне Зміцера Дзядзенкі	c. 9-10
«Сумоё»: пераклады рэпрэсаваных украінскіх паэтай ...	c.11
Гутарка з Леанідам Дранько-Майсюком	c.12
«Лекторый»: пра беларускія абразы і праклённы	c.13
«Кніжніца»: новая выданні на нашых паліцах	c.14
Найістотнае з літаратурнага жыцця замежжа: Нобель і інш...	c.15
«Адказ» «б», «Меморыя»	c.16

▶ «ЮБІЛЕЙ»

ПАМЯЦЬ І СЛАВА

Алесь АКУЛІЧ

**Упершыню нашая рубрыка
— у двукосці. Хоць і пазначана
— «Юбілей» — чорнай
фарбай, сам панятак мусіць
быць яшчэ чарнайшым.**
**У кастрычніку 2007-га
спаўняеца 70 гадоў генацыду
дзяржавы над беларускімі
пісьменнікамі, ягонага
апагею: у адну ноч 29-га было
расстраляна 20 нацыянальных
творцаў: Якаў Бранштейн,
Віктар Вайноў, Анатоль
Вольны, Платон Галавач, Алесь
Дудар, Хацкель Дунец, Міхась
Зарэцкі, Васіль Каваль, Язэп
Каранеўскі, Майсей Кульбак,
Саламон Левін, Юрка Лявонны,
Валеры Маракоў, Зяма
Піавараў, Васіль Сташэўскі,
Ізі Харык, Пятро Хатулёу,
Міхась Чарот, Павел Шастакоў,
Арон Юдэльсон. У наступную
ноч стрэлы ў катавальніцах
мінскай Валадаркі абарвучь
жыцці Прохара Іспраўнікова,
Янкі Нёманскага, Тодара
Кляшторнага, Юлія Таўбіна...**

Той кастрычнік 1937-га быў юбілейным (без дзвукасся) для забойцаў-бальшавікоў: 20 гадоў «вялікай» рэвалюцыі, месяц Ленінскага камсамола. Святкаўцаў — не працаўцаў, забіваць

— не нараджаць. За восень 1937-га вучні Дзяржынскага — нікусайцы — расстралілі больш за 50 беларускіх пісьменнікаў, а за ўсе 30-я гады — каля дзвюхсот.

Чорны «рэкорд» варты занясення ва ўсе кнігі трагедый, ён павінен быць увекавечаны ў помніках, шыльдах, гісторыях, падручніках, памяці. Тым не менш, сучасная Беларусь імкненца забыць тыя рэпрэсіі. У нядыўна змененых школьніх програмах па літаратуре згадкі пра сталінскія рэпрэсіі скасаваныя. Не з'яўляюцца і помнікі знішчаным літаратарам, а іх парэшткі пакрываюцца нябагтам па ўсёй плошчы былой савецкай імперыі ад Курапатаў да Калымы. Справы рэспрэсаваных пісьменнікаў, як і раней, захоўваюцца ў закрытых архівах, а іх забойцы, магчыма, і сёння атрымліваюць павышаныя пенсіі...

Вось, да прыкладу, як знішчалі выдатнага паэта Валерыя Маракова: 27 кастрычніка 1937 года адбылося падрыхтоўчае пасяджэнне Ваеннае калегії (!) Вярховнага суда СССР пад старшынствам ваенкорыста корпусу Матулеўіча з узделам юрыста дывізіі Мілякоўскага і брыгаднага юрыста Зарапава. Вырашылі: справу прыняць да вытворчасці і заслушаць яе ў закрытым парадку «без вызова свідзетей і без сторон обвиненія і захітвы». Назаўтра адбыўся «суд» — у складзе той жа тройкі. Ён доўжыўся 15 (!) хвілін. Паэта прыгаварылі да вышэйшай меры пакарання — расстрэлу — з канфіскацыяй усёй уласнай маёмасці. Рашэнне

Курапацкія крэхы

суда абскарджванню не падлягала і паводле пастановы ЦВК СССР ад 1 снежня 1934 года было неадкладна выканана...

Забываючы забойствы, сучасная беларуская ідэалогія забывае першааснову беларускай дзяржаўнасці, яе карані і жывільныя сокі. Бо не ведае ці ведаць не хоча: калі б не беларуская літаратура, калі б не апантаная праца беларускіх літаратаў — не было б сёння і дзяржавы Беларусь. Гэта яны — пісьменнікі — ажывілі на прыканцы XIX стагоддзя светач нацыянальнага Адраджэння ды распальвалі яго на пачатку XX-га. Так гістарычна склалася, што Беларусь у той час не мела іншых палітыкаў, дзяржаўных дзеячоў, нацыянальных ідэолагаў, апроц сваіх літаратаў. І яны мусілі не толькі сягніць ва ўзвышшы творчасці, але і штодня працаўцаў асветнікамі, прапагандыстамі, выдаўцамі, палітыкамі, дыпломатамі, мусілі ахвяроўваць на тое свае сілы, час, гроши, а часта

— і свабоду. Многія з іх — Карусь Каганец, Якуб Колас, Вацлаў Ластоўскі, Максім Гарэцкі і іншыя — зведалі турмы яшчэ да савецкіх: і расейская, і польская, і літоўская.

Хто першымі распачалі выхаванне беларускай моладзі ў нацыянальным, а не чужынскім духу? Беларускія пісьменнікі: Карусь Каганец, Алаіза Пашкевіч (Цётка), Вацлаў Іваноўскі, Якуб Колас, Браніслаў Тарашкевіч, Язэп Лёсік...

Хто першымі на ўвесь свет выказалі ідэю стварэння сваёй краіны ды абвесцілі яе незалежнасць? Беларускія пісьменнікі: браты Іван і Антон Луцкевічы, Вацлаў Ластоўскі, Пётра Крэцэўскі, Алесь Гарун...

Хто быў першымі кіраўнікамі беларускіх дзяржаў — Беларускай Народнай Рэспублікі і Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі? Беларускія пісьменнікі: Вацлаў Ластоўскі, Пётра Крэцэўскі, Антон Луцкевіч; Цішка Гартны...

Хто быў першымі міністрамі першых беларускіх урадаў? Беларускія пісьменнікі: Алесь Гарун, Вацлаў Іваноўскі, Язэп Лёсік, Кастусь Езавітаў, Фабіян Шантыр...

I, урэшце, каго першымі катаўвалі, дабівалі даносамі ды паклопамі, знішчалі ў сутарэннях катоўняў, у дамавінах турмаў, на лагерных этапах, у снягах Сібіры? Iх, беларускіх пісьменнікаў! З дзвюх тысячай літаратаў быўлай савецкай краіны знішчаных ці рэспрэсаваных — чверць (!) беларускіх. З паўтысячы пісьменнікаў Беларусі напрыканцы 30-х на волі засталося з дзесятак...

У той час, калі суседня краіна не толькі ашчадна вывучаюць перыяд сталінскіх рэпрэсій, аховаюць памяць пра іх няяніных ахвяраў, выкryваюць віноўных ды праводзяць дзяржаўную лістравую, сучаснай Рэспубліцы Беларусь нібыта адняло памяць. А швондзеры ад чынавенства, каб дагадзіць сваім кіраўнікам, гатовы на ўсю краіну крычаць: «Рэпрэсій не было!». I вынішчаць памяць пра іх, выкрэсліваючы адпаведныя раздзелы ва ўніверсітэцкіх і школьніх праграмах ды падручніках.

Калі ў суседзіў вывучэннем «знішчанай літаратуры» займаюцца акадэмічныя інстытуты, фонды, у нас сёня — гэта праца аматараў, адзінак-апантанцаў, часта — родзічоў закатаваных пісьменнікаў. Так, сапраўдным помнікам сотням забітых і тысячам рэспрэсаваных стала кніга Леаніда Маракова (пляменніка расстралянага Валерыя Маракова) «Вынішчэнне. Рэспрэсаваныя беларускія літаратаў» (Мінск, Літаратурна-мастацкі фонд «Нёман», 2000). Кніга, выдадзеная на сродкі аўтара накладам... 50 асобнікаў.

Дзяржаўныя ж выдавецтвы і СМИ спяваюць аб тым зусім іншыя песні. Ствараюцца музеі і «лініі» катаў, усё мацней гучыць хвалебныя панігрыкі, аднак аніякія — нават самыя кащунныя часы — не маглі і не могуць знішчыць праўды. А выкрэсліваючы яе з перапісанай гісторыі, улада тым самым выкрэслівае і сябе — і з той жа гісторыі, і з сучаснасці, і з будучыні.

Вечная памяць ім, Беларускім Пісьменнікам, творцам і нацыянальнай дзяржавы, і нацыянальнай літаратуры. Слава героям, знішчаным і закатаваным за іх працу і мары, каб жыла Беларусь!

▼ МЕСЯЦАЛОУ

УГАНАРАВАННЕ МЕСЯЦА

27 кастрычніка пад Рэчыцай, у вёсцы Гарошкай, на радзіме Анатоля Сыса, адбудзеца традыцыйнае свята паэзіі «Дух — гэта людзі, я!» У імпрэзе возьмуць удзел Леанід Дранько-Майсюк, Эдуард Акулін, Барыс Пятровіч, Андрэй Мельнікаў, Сяржук Сыс, Ларыса

Раманава, Генадзь Лапацін і іншыя беларускія паэты і барды, а таксама блізкія і сябры паэта.

На сцене паэтычнага амфітеатра, якім на час свята стане падворак роднай хаты Анатоля, прагучыць вершы, песні, прачуялы слова ў гонар слыннага творцы. Да ўздэлу запрашаюцца ўсе прыхільнікі беларускай паэзіі і песні.

На пачатку 2007 года быў створаны аргамітэт па ўшанаванні памяці Анатоля Сыса, які абвясціў конкурс на праект лепшага надмагільнага помінка паэту. Не так даўно былі падведзены вынікі. Лепшай адзінагалосна прызнана скульптурная кампазіцыя Геніка Лойкі (на фота).

Аргамітэт звязтаеца з просьбай да ўсіх, хто ведаў Анатоля Сыса, каму дараага памяць пра геніяльнага творцу і хто любіць Беларусь так, як любіў яе пры жыцці паэт, дапамагчы ў зборы сродкаў на выраб і ўсталяванне помінка.

Кантактныя тэлефоны: 2-84-44-04; 3-12-54-71; 7-68-56-14.

ЮБІЛЕІ МЕСЯЦА

7 кастрычніка беларускі празаік Іван Пташнікаў адзначыў сваё 75-годдзе. Аўтар «Лонвы», «Тартака», «Алімпіяды», «Пагоні» і многіх іншых твораў, якія прызнаныя крытыкай і чытачамі, палічыў нясьціплым даваць інтэр'ю пра сваю творчасць нават з нагоды юбілею.

10 кастрычніка споўнілася 50 гадоў паэту Леаніду Дранько-Майсюку. У гутарцы з БелАПАН сябар юбіляра пісьменнік Уладзімір Някляеў зазначыў, што «найпершай якасцю, што вызначае эстэтычны, мастацкі ўзровень паэзіі, з'яўляецца этичны, чалавечы ўзровень паэты». «Маецца на ўвазе, што паэт верны не прызначэнню і таму, хто прызначыў, а Прывіленію і Тому, хто прызначыў. Леаніда Дранько-Майсюка Уладзімір Караткевіч называў паэтам з рысамі рыцара. Уяўленні аб рыцарстве майго сябра звязаныя з яго адносінамі да жанчыны, да сяброў, да паэзіі, да Беларусі і ўсяго кроўнага, беларускага», — сказаў У. Някляеў. Паводле яго слоў, калі ў выдавецтве «Мастацкая літаратура» ўлада паставіла тых, каго палічыла патрэбнымі, паэт, адмовіўшыся стаць галоўным рэдактарам выдавецтва, напісаў заяву аб звольненні. «Калі Леанід стаў беспрацоўным і не ведаў, на што жыць, раптам на тэлебачанні яму прапанавалі працу з таким штомесячным заробкам, на які ў выдавецтве трэба было адпрацаўваць цэлы год. Аднак паэт не пагадзіўся на супрацоўніцтва, паколькі пасля пропановы паставіў ўмову: весці цыкл праграм аб беларускай культуры на беларускім тэлебачанні ён — беларускі паэт — павінен на расійскай мове», — зазначыў У. Някляеў. (Гутарку з маладымі юбілярамі чытаіце на 12 стар. «ЛІТАРАТУРНАЙ БЕЛАРУСІ».)

16 кастрычніка сваё 50-годдзе адзначыў беларускі пісьменнік і бард Сяржук Сокалаў-Воюш.

20 кастрычніка — 60 гадоў паэту Юрку Голубу, кірауніку Гродненскага аддзялення Саюза беларускіх пісьменнікаў. (Новыя вершы ўзнёслыя метафорычнага паэта чытаіце на стар. 7 «ЛІТАРАТУРНАЙ БЕЛАРУСІ».)

ПРЕЗЕНТАЦЫЯ МЕСЯЦА

Кнігі народнага паэта Беларусі «прапісаліся» ў менскім Чырвоным касцёле.

У нядзелю, 7 кастрычніка, там адбылася презентация пяці кніг народнага паэта Беларусі Рыгора Барадуліна. Перад ёй адбылося ўрачыстое богаслужэньне ў гонар Барадуліна і ўсіх беларускіх пісьменнікаў.

Сярод презентаваных кніг — новыя дапоўненія і перапрацаваныя «Ксты» (на беларускай і англійскай мовах), зборнік паэзіі «Быць», кніга перакладаў класічнай паэзіі Кітаю, Японіі, Карэі і В'етнаму «Гукачынне паэзіі Усходу», а таксама паэтычны зборнік «Малітва ветру» (пераклады Барадуліна на японскую).

На презентацыі прысутнічалі замежныя дыпламаты, беларускія літаратары, навукоўцы і чытачы.

► ЛІТІФАРМ**СВЯТА ПАЭЗІІ Ў СЫНКАВІЦКАЙ ЦАРКВЕ**

29 верасня ў Сынкавічах адбыўся Дзень духоўнай хрысціянскай паэзіі.

У час, калі незалежную беларускую літаратуру не пускаюць у афіцыйныя будынкі сталіцы, пад рознымі прычынамі не дазваляюць падзіць паэтычныя вечарыны ды прэзентацыі новых кніг, пісьменнікі пайшлі... у храмы. Дзякуючы спрыянию царкоўных святароў, прыходжан, чытчы і сакратарыяту Саюза беларускіх пісьменнікаў у Сынкавіцкай царкве Святога Архангела Міхаіла прайшло свята паэзіі — у храме, які адзначаў сваё 600-годдзе. Дабраславіў імпрэзу япіскап Арцёмій з Горадні.

А 12-й гадзіне адбыўся малебен, які правёў настаяцель храма айцепч Арцёмій. «Нашае свята праходзіць у даволі камернай атмасферы, бо на яго не пусцілі вучняў з бліжэйшай Елкаўскай школы, — адзначыў ён. — Мясцоўнае насельніцтва не зусім адчула адказнасць перад Богам, што ён падараваў ім такую царкву. Вельмі мала людзей сюды ходзіць».

Літаратурную частку арганізоўваў паэт, намеснік старшыні Саюза беларускіх пісьменнікаў

Беларускія паэты ля сценаў царквы

Міхась Скобла. Ён падараваў айцу Арцэмію кніжку Ларысы Геніуш. У храме перед алтаром выступалі пісьменнікі: Вольга Іпатава (прызналася, што піша кнігу пра Вітаўта, які меў непасрэднае дачыненне да Сынкавіцкай царквы), Анатоль Вярцінскі, Алеся Клышка, Зыніч (прэзентаваў сваю новую кнігу «Шлях да Жыровічаў»), Юрка Голуб, Сяргей Чыгрын, Яўген Пясецкі, Уладзімір Січынкаў, Зміцер Сідарэвіч і інш. Мастак і паэт Рыгор Сітніца падараваў царкве сваю карціну.

У межах свята прыйшла і прэзентацыя новай кнігі інака Міка-

ля (паэта Зыніча) і Алеся Клышка «Шлях да Жыровічаў».

Салістка мінскай філармоніі Таццяна Матафонава праспявала «О, Беларусь, мая шыпішына» (словаў Уладзімера Дубоўкі) і «Магутны Божа» Наталіі Арсенінавай.

...Як паведаміла Радыё Свабода, увесь дзень побач з Сынкавіцкай царквой шырвалі рабочыя: на званіцы змянілі бляху, побач з храмам усталявалі сцэну, разблі намёты, нават на жывёлагадоўчай ферме, якая знаходзіцца ў 20 метрах, даяркі фарбавалі вокны. Назаўтра ў Сынкавічы на святкаванье 600-годдзя царквы мусіў прыехаць мітрапаліт Філарэт.

80-ГОДЗЮ АЛЕСЯ АДАМОВІЧА ПРЫСВЕЧАНА

27 верасня ў Беларускім дзяржаўным музее гісторыі беларускай літаратуры прайшла вечарына пад назвай «Чалавек свету...», прысвяченая 80-годдзю з дня нараджэння вядомага беларускага празаіка, крытыка, літаратуразнаўцы і грамадскага дзеяча Алеся Адамовіча. Арганізавалі яе супрацоўнікі музея сумесна з Саюзам беларускіх пісьменнікаў.

У вечарыне, якую вялі дачка пісьменніка Наталля Адамовіч і лаўрэат прэміі ім. А. Адамовіча

Міхась Скобла, прынялі ўдзел літаратары, даследчыкі творчасці Адамовіча, выдаўцы. Гучалі шырэя ўспаміны, рабіліся апэнкі ўкладу А. Адамовіча ў беларускую і сусветную літаратуру. Па словах Валянціна Тараса, «быўшы маштабным у сваёй праудзе і шырэяцца, валодаючы магутным голасам, Адамовіч... адным з першых на Зямлі ўсвядоміў магчымасць згубы чалавечства і біў у званы».

Як адзначыў старшыня Саюза беларускіх пісьменнікаў Алеся Пашкевіч, А. Адамовіч застаўся ў беларускай гісторыі «найдасканальным грамадзянінам, палітыкам, з асобай якога звязана станаўленне незалежнай Рэспублікі Беларусь».

Н.К.

ШЫЛЬДЫ Ў ГОНАР ГАРЭЦКАГА І АРСЕННЕВАЙ

Пад патранажам Таварыства беларускай культуры ў Вільні 8 кастрычніка адкрытая памятная дошка Наталіі Арсенінавай і Максіму Гарэцкаму. Гэта ўжо дзесятая па ліку мемарыяльная шыльда ў Летуве, усталяваная ў гонар беларускіх дзеячаў.

Месца, дзе знаходзіцца шыльда, мае вялікае значэнне для беларусаў. У 1347 г. там былі пакараны пакутніцкай смерцю троі віленскія пакутнікі, а цяпер ужо святыя — Антоні, Ян ды Яўстафій. Там жа знаходзілася і Беларуская гімназія, да дзейнасці якой маюць непасрэднае дачыненне Максім Гарэцкі і Наталля Арсенінава. У 20-х гадах мінлага стагоддзя аўтарка гімнуса «Магутны Божа» навучалася ў гімназіі, а настаўнікам беларускай мовы ў яе быў Максім Гарэцкі.

Пляменнік Максіма Гарэцкага акадэмік Радзім Гарэцкі адзначыў на адкрыцці шыльдаў: «Сёння вельмі радасна, што Максім Гарэцкі і яго любімая вучаніца сустэрліся разам амаль праз 90 гадоў. Іх дух тут, з намі».

Мемарыяльныя шыльды стварыў беларускі скульптар Алеся Шатэрнік. Мастак прызнаўся, што першапачатковая планавала аўсталяваць дошку ў Расіі, дзе доўгі час жыў М. Гарэцкі. Аднак, як з'яўляўся Шатэрнік, Расія беларускія прарокі непатрэбныя.

На ўрачыстасці прысутнічалі віленскія беларусы, а таксама прадстаўнікі шэрагу беларускіх арганізацый. Менавіта іх коштам былі вырабленыя дошкі. Прадстаўнікі афіцыйных уладаў Беларусі на адкрыцці памятных шыльдаў не былі заўважаныя.

Польскія радыё для замежжа

11 (3)

ПАДЗЕІ

БЫКАЎСКІ КНІГАЗБОР — НА ВІЦЕБШЧЫНЕ

Дзякуючы намаганням Саюза беларускіх пісьменнікаў, Таварыства беларускай мовы і дабразычліўцаў-чытачоў бібліятэкі Віцебшчыны папоўніліся чарговымі тамамі Поўнага збору мастацкіх твораў Васіля Быкова.

Напрыканцы верасня сакратарыят Саюза беларускіх пісьменнікаў перадаў Віцебскай абласной бібліятэцы 75 камплектаў Быкаўскага кнігазбору (тамы 4, 5 і 6). Нагадаем, што кнігі афіцыйна адмовіліся бясплатна ўзяць міністэрства культуры і міністэрства інфармацыі, а ініцыятар выдання

Поўнага збору твораў народнага пісьменніка Беларусі прафесар Аляксандр Казулін пасля ўдзелу ў прэзідэнцкіх выбараў знаходзіцца ў турме (дарэчы, таксама на Віцебшчыне). Папярэднія трэмы раней таксама былі падораны бібліятэкам Віцебскай вобласці (як і астатнім рэгіёнам).

Як і планавалася напачатку выдання, тамы Поўнага збору мастацкіх твораў перадаюцца бібліятэкам Беларусі бясплатна. Развозіць іх даводзіцца самім выдаўцам. Тым не менш, завяршаеща праца над укладаннем і падрыхтоўкай да друку наступнага — сёмага тома кнігазбору Васіля Быкова. У ім будуть змешчаны апавяданні класіка нацыянальнай прозы.

В. Р.

ЭКРАНІЗАЦЫЯ «ТУТЕЙШЫХ»: «БЕЛСАТ»

У польскім гарадку Тыкоцін, што на Падляшшы, завяршаючы здымкі тэлефільму паводле п'есы Янкі Купалы «Тутэйшыя». Фільм здымает мінскі рэжысёр Валерый Мазынскі на замову новага спадарожнікавага тэлеканала «Белсат», паведаміла Радыё Свабода.

Рэжысёр пастаўаноўкі Валерый Мазынскі кажа, што знятая ўжо трэці чвэрці тэлефільму. Паводле ягоных слоў, праца ідзе ў вельмі добрай атмасферы. «З вялікай прыемнасцю мы тут робім гэтую справу. Канешне, як заўсёды, у такой творчы-вытворчай працы ёсць нейкія накладкі, але вельмі цеп-

лая атмасфера і добрае чалавече стаўленне. Увогуле, мы вялікае задавальненне атрымліваем ад таго, што робім».

Сцэны з «Тутэйшых» здымаета як у памяшканні, так і пад адкрытым небам, ёсць сцэны з так званымі «масоўкамі», у адмыслова пабудаваных дэкарацыях.

СЕРЖУКУ СОКАЛАВУ-ВОЮШУ — 50

Барду і пісьменніку Сержуку Сокалаву-Воюшу споўнілася 50 гадоў. Ён больш 10 гадоў знаходзіцца ў эміграцыі, але падтрымлівае сувязі з Беларуссю.

С. Сокалаў-Воюш — адзін з актыўістаў грамадскага руху 1980—1990-х гадоў. Стваральнік некалькіх нелегальных грамадска-палітычных і творчых аб'яднанняў у сярэдзіне 1980-х, адзін з заснавальнікаў руху БНФ «Адраджэнне», спявак незалежнасці пачатку 1990-х гадоў. Шмат гадоў працаў на Радыё Свабода.

Нарадзіўся ён 16 кастрычніка 1957 года ў вёсцы Астроўшчына Полацкага раёна ў сям'і службовцаў. Па адукацыі філолаг. Працаўнік слесарам, выкладчыкам, загадчыкам літаратурнай часткай у тэатры.

С. Сокалаў-Воюш стварыў гімн БНФ «Фронт, Фронт, Фронт!», а таксама баладу «Аксамітны летні вечар». У 2005 годзе Сокалаў-Воюш выступіў як празаік, апублікаўшы раман «Крывавы памол».

ПЕРШЫ ЧЭМПІЯНАТ САЮЗА БЕЛАРУСКІХ ПІСЬМЕННІКАЎ ПА... ШАХМАТАХ

Нездарма ў свой час у шахмат на ўзор старажытнагрэчаскіх літмузаў з'явілася ўласная — Каіса.

Зусім не выпадковасць, што многія пісьменнікі, у тым ліку і беларускія, захапляюцца шахматамі. Янка Купала, Якуб Колас, Кандрат Крапіва, Аркадзь Куляшоў... Празаічныя і пазытычныя творы на тэму шахмат напісалі Уладзімір Каараткевіч, Іван Пташнікаў, Васіль Жуковіч, Іван Кліміанкоў, Леанід Дайнека, Андрэй Федарэнка... Прыхильнікамі «каракеўскай гульні» былі ёсць Васіль Гігевіч, Уладзімір Шыцік, Варлен Бечык, Сцяпан Лаўшук, Раман Тармола-Мірскі, Уладзімір Скарынкін, Уладзімір Сіўчыкаў, Пятро Васючэнка, Барыс Пятровіч... Спіс можна працягваць вельмі доўга.

У апошні час нямала звестак на тэму «Шахматы і літаратура» сабраў мінскіх выдавецтваў шахматыст Вольф Рубінчык, які прысвечаны і адмысловыя бюллетэні «Альбіна плюс», які выходзіць у Лунінцы.

А напрыканцы верасня сталічныя шахматныя клуб «Вяснянка» (трэнер Уладзімір Гінзбург) гасцінна прыняхі ўдзельнікаў першага чэмпіянату Саюза беларускіх пісьменнікаў па шахматах. Непасрэднай арганізацыяй турніра з'яўлялася Васіль Жуковіч і Вольф Рубінчык (ён жа — арбітр). Турнір плануеца зрабіць традыцыйным. Сёлета спаборніцтву надалі адкрытыя харктор, даўшы згоду на ўдзел у ім і не членам СБП. Перамогу святкаваў гостъ з Харкава Аляксандар Літвінаў, прызам якому сталі шахматныя часопісы і брашуры. Паколькі ён выступаў па-за конкурсам, чэмпіёнскі тытул пасля дадатковай бліцпарты — на раахунку Вадзіма Жылко, другое месца ў Івана Кліміанкова (у якога, дарэчы, вось-вось выйдзе чарговая аповесць з «шахматнымі сюжэтамі»), трэцяе — у Васіля Жуковіча. Яны атрымалі дыпломы і прызы. Літаратары згулялі і таварыскі матч з юнымі шахматыстамі «Вяснянкі».

Віталь Дымай

СЯРЭДНЯВЕЧНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ПАЭМА — У РОК-МУЗЫЦЫ

Адна са старэйшых рок-груп Беларусі «Сузор'е» завяршила працу над альбомам «Песня пра зубра». У аснове твора ляжыць паэма беларускага паэта-лацініста Мікалай Гусоўскага «Песня пра аблічча і дзікасць зубра і пра паляванне на яго», напісаная ў XVI стагоддзі па просьбе папы Рымскага Льва X.

Першыя тэмы для альбома нарадзіліся ў «Сузор'я» яшчэ ў пачатку 80-х гадоў мінулага стагоддзя. Аднак у 1983 годзе група «патрапіла ў цэнтр ідэалагічнай увагі з боку ўладаў» і была расфармаваная.

Сярод тых, хто верыў і чакаў, відавочна, асобна варта адзначыць... амбасаду ЗША. Увогуле, слова падзякі ў адрас дыпломісіі на вокладцы альбома «Сузор'я» ўжо не глядзячыца чужароднай неспадзеўкай. Амерыканцы падтрымалі выхад «Песні пра зубра», у пасольскай рэздэнцыі рэгулярна

САЮЗ БЕЛАРУСКІХ ПІСЬМЕННІКАЎ АБВЯСЦІУ ЗБОР АХВЯРАВАННЯУ НА ЎВЕКАВЕЧВАННЕ ПАМЯЦІ АНАТОЛЯ СЫСА

Як паведаміў Белапан намеснік старшыні СБП Эдуард Акулін, з 1 лютага па 1 траўня праводзіўся конкурс сярод беларускіх скульптараў на лепшы праект помніка на магіле паэта. У ім прынялі ўдзел Але́сь Шатэрнік, Ле́й Сяргей Гумілёўскія, Генадзь Лойка. Лепшым быў прызнаны праект Г.Лойкі.

«Узвядзенне і адкрыццё помніка на магіле Сыса ў вёсцы Гарошкаў Рэчыцкага раёна Гомельскай вобласці плануецца да трэціх угодкаў са дні смерці паэта — у пачатку траўня 2008 года», — сказаў Э.Акулін. Паводле яго слоў, надмагілле мяркуеца вырабіць з чорнага ўкраінскага граніту. «І гэта сімвалічна, бо ў Ялце пахаваны класік беларускай літаратуры Максім Багдановіч — духоўны брат Анатоля Сыса», — адзначыў Э.Акулін. Камень для помніка ўжо замоўлены на сталічным прадпрыемстве «Белгран».

Пасловах Г.Лойкі, ён пазнаёміўся з А.Сысом у 1986 годзе і добра ведаў паэта. Праект яго надмагілля памерам 120x90x30 сантиметраў уяўляе сабою стылізаваны крыж з барэльефам А.Сыса ў цэнтры. У правай верхній частцы барэльефа ў цярновым гняздзе скульптар змясціў статую птушкі, што сімвалізуе «саладаўнае сэрца» Беларусі, як звалі паэта прыхільнікі яго творчасці. У ніжній частцы крыжа — надпіс «Сыс Анатоль», даты яго нараджэння і скону.

Традыцыйнае свята паэзіі ў гонар дня нараджэння А.Сыса сёлета адбудзеца 27 кастрычніка ў Гарошкаве на старажытным гарадзішчы мілаградскай культуры IV стагоддзя да н.э., якое адкрыўся для сябе паэт і вельмі гэтым ганаўцца.

НОВЫЯ НАЗВЫ МІНСКІХ ВУЛІЦ

Дэпутаты Мінскага гарадскага савета дэпутатаў прынялі рашэнне аб прысваенні назваў шэррагу новых вуліц сталіцы ў мікрараёне Міхалова.

Рашэнне прынята па просьбе рэспубліканскага грамадскага аўяднання «Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны» і шэррагу дзеячаў культуры сталіцы.

Так, дзве запраектаваныя вуліцы ад праспекта «газеты «Звязда» да вуліцы Гурская будуць меці імёны класіка беларускай літаратуры Янкі Брылы і дзяржаўнага дзеяча, канцлера Вялікага княства Літоўскага, Рускага і Жамойцкага Льва Сапегі.

Белапан

ПАСЕДЖАННЕ ВІЛЕНСКАЙ ФІЛІІ САЮЗА БЕЛАРУСКІХ ПІСЬМЕННІКАЎ

У Вільні пад старшынствам Сяргея Дубаўца адбылося паседжанне мясцовага аддзялення Саюза беларускіх пісьменнікаў.

Віланская размова наконт далейшых творчых і арганізацыйных планаў суполкі, аналізаваліся выдавецкія праекты. Да ўступлення ў Саюз пісьменнікаў адзінагалосна быў рэкамендаваны Сяргей Вітушка.

Ул. інф.

Зміцер КОПАЛЬ, www.naviny.by

▶ АСАЦЫЯЦЫЯ

СТВОРАНА МІЖНАРОДНАЯ АСАЦЫЯЦЫЯ ПІСЬМЕННІЦКІХ САЮЗАЎ «СЛОВА БЕЗ МЕЖАЎ»

3 11 па 13 кастрычніка
стараадаўні Кіеў зрабіўся
не толькі сталіцай
паслявыбарчага палітычнага
жыцця Еўропы, але і сталіцай
літаратурнага єўрапейскага
жыцця. У гатэлі «Украіна»
перед помнікамі Майдану
Незалежнасці сабраліся
кіраунікі і прадстаўнікі 18
пісьменніцкіх арганізацый
Азербайджана, Арменіі,
Беларусі, Балгарыі,
Вялікабрытаніі, Грузіі,
Ізраілю, Латвії, Летувы,
Македоніі, Польшчы, Расіі,
Сербіі, Славакіі, Славеніі,
Таджыкістана, Украіны і Японіі.
Беларускі бок на пісьменніцкім
Форуме быў прадстаўлены
старшынёй Саюза беларускіх
пісьменнікаў Алемесем
Пашкевічам і лаўрэатамі
Дзяржаўных прэмій Генадзем
Бураўкінам, Сяргеем
Законікам і Уладзімірам
Някляевым.

Ініцыятарам Форуму выступіў
Нацыянальны саюз пісьменнікаў
Украіны. Мэтай акцыі была
папулярызацыя ўкраінскай лі-
таратуры ў свеце. Урады іншых
краін робяць гэта паспяхова:
Фінляндия, напрыклад, у апошні
час прафінансавала ва Украіне
пераклады 12 кніг сваіх аўтараў,
Швецыя — сямі.

Праграма мерапрыемстваў
Міжнароднага пісьменніцкага
форуму «Слова без межаў» была
надзвычай насычанай. Зранку 11
кастрычніка адбылося ўрачыстае
адкрыццё Форуму. З уступным
вітальнім словамі перад гасцямі
выступіў старшыня Нацыяналь-

В. Яварыўскі (у цэнтры) з беларускімі сябрамі. (Фота з архіву СБП)

нага саюза пісьменнікаў Украіны, народны дэпутат Вярхоўнай Рады Валадымір Яварыўскі. «Ідэя правядзення Форуму ва Украінскіх пісьменнікаў паўстала як спосаб падтрымаць Саюз беларускіх пісьменнікаў, які «разагнаў» прэзідэнт Лукашэнка, — прызнаўся ў сваёй промове Валадымір Яварыўскі.

Былі агучаны прывітанні ад Прэзідэнта Украіны Віктора Юшчанкі, Кабінета Міністраў Украіны і Вярхоўнай Рады Украіны.

Старшыняваша на паседжанні быў запрошаны старшыня Саюза беларускіх пісьменнікаў Алемесем Пашкевіч. Ён прадстаўляў слова ўдзельнікам Форуму: Анару Рзаеву (Азербайджан), Леаніду Фінкелю (Ізраіль), Веру Рыч (Вялікабрытанія), Кнутсу Скуеніеку (Латвія), а таксама ўкраінскім сябрам.

Пасля абеду і ў складання кветак да помніка Тарасу Шаўчэнку Форум працягнуў свою працу, якую вяла старшыня Саюза пісьменнікаў Грузіі Мавала Гонашвілі. Зноў гучалі выступы кіраунікоў замежных дэлегацый.

Вечарам адбыўся прыём ад імя старшыні НСПУ з удзе-

лам кірауніцтва Сакратарыята Прэзідэнта Украіны, Міністэрства замежных спраў Украіны, народных дэпутатаў Украіны, прадстаўнікоў дыпламатычнага корпуса.

Назаўтра, 12 кастрычніка, Форум прадоўжыў сваю працу. Адзінагалосна прыйшло прынаймене дакументаў Форуму. Было прынята рашэнне аб стварэнні Міжнароднай асацыяцыі пісьменніцкіх саюзаў «Слова без межаў». Кіраунікі пісьменніцкіх арганізацый-удзельнікі Міжнароднага пісьменніцкага форуму «Слова без межаў», кіруючыся палажэннем Статуту Арганізацыі Аб'яднаных Нацый па пытаннях адукцыі, навукі і культуры (ЮНЕСКА) аб тым, што свет, заснаваны толькі на эканамічных і палітычных дамовах урадаў, не зможа заваяваць аднадушний, трывалай і шчырай падтрымкі народаў ды павінен грунтавацца на інтэлектуальнай і маральнай салідарнасці чалавецтва, разглядаючы шматбаковae і двухбаковae супрацоўніцтва ў сферы культуры як дзейны способ умацавання свету і паразумення паміж народамі, адзначаючы адмысловую ролю міжнародных

творчых контактаў для развіцця і ўзаемаўзагаражання нацыянальных літаратур, дамовіліся аб наступным:

Бакі ствараюць Міжнародную асацыяцыю пісьменніцкіх саюзаў «Слова без межаў» (МАПС) як механізм ўзаемадзеяння па ўсіх пытаннях супрацоўніцтва, якія ўяўляюць ўзаемную цікавасць.

Чальцом Асацыяцыі можа быць нацыянальная творчая грамадская арганізацыя, якая аб'ядноўвае пісьменнікаў і/або перакладнікаў, папулярызуе літаратурныя дасягненні, садзейнічае развіццю нацыянальнай культуры і вядзе міжнародную дзеянасць у сферы культуры.

Асноўнымі мэтамі новастворанай Міжнароднай асацыяцыі пісьменніцкіх саюзаў «Слова без межаў» сталі:

- садзейнічанне развіццю міжнароднага супрацоўніцтва ў інтересах нацыянальных літаратур;
 - амбен досведам у сферы kniga-vydaniya;
 - папулярызацыя даследаванняў па гісторыі і тэорыі літаратуры;
 - падтрымка асабістых творчых контактаў паміж пісьменнікамі розных краін.
- Зыходзячы з назавных мэтав, новаствораная Асацыяцыя будзе развіваць і захаваць розныя формы супрацоўніцтва, у тым ліку:
- правядзенне пісьменніцкіх канферэнций, семінараў, сустэреч перакладнікаў, сумесных творчых вечароў, іншых культурна-мастацкіх мерапрыемстваў;
 - ажыццяўленне літаратур-разнаўчых даследаванняў з мэтай папулярызацыі культурнай спадчыны і сучаснага літаратурнага працэсу ў дзяржавах Бакоў;
 - выданне штогодовага альманаху;
 - сумеснае адзначэнне памятных дат, звязанных з жыццем

і творчасцю славутых пісьменнікаў;

- арганізацыя адпачынку пісьменнікаў.

Вышэйшым органам Міжнароднай пісьменніцкай асацыяцыі будзе Рада, якая складаецца з кіраунікоў пісьменніцкіх арганізацый, што ўваходзяць у МАПС «Слова без межаў».

Старшыня Рады абраецца з ліку чальцоў Рады тэрмінам на адзін год.

Кіраунікі пісьменніцкіх дэлегацый падпісалі Дамову аб стварэнні МАПС «Слова без межаў», якая ўступае ў сілу на навізначены тэрмін.

Наступным пасля Украіны кірауніком новастворанай Асацыяцыі была абрана Беларусь.

Пасля афіцыйнай часткі пра-
гучала выступленне галоўнага рэдактара ўкраінскага часопіса «Всеесвіт» О. Мікіценкі, прыйшлі сустэречы замежных гасцей са студэнтамі Кіеўскага Нацыянальнага ўніверсітэта імя Тараса Шаўчэнкі і Кіева-Магілянскай акадэміі.

Каранаваў сустэречу Вечар пазэції ў Нацыянальнай філармоніі Украіны.

...Слова, як было пацверджана, не павінна мець межаў. Аднак яны ёсць паміж дзяржавамі, яны застаюцца ў сучаснай палітыцы. Падчас звароту старшыні Саюза беларускіх пісьменнікаў у Мінск на ўкраінска-беларускай мяжы ноччу з 12 на 13 кастрычніка беларускі памежнік ўчынілі яму паказальны вобыск з ператрусам, шукаючы «носітэй информации, нездекларированной валюты и недозволенной литературы». Праз тое цягнік, у якім пісьменнік ехаў дадому, быў затрыманы на лішнюю гадзіну. У ходзе «апера-түна-следчых мерапрыемстваў» з ім да Мінску ад мяжы ехалі два «чалавекі ў штацкім»...

**Кастусь Дылеўскі,
прац-цэнтр СБП**

▶ БРАТЭРСТВА

ПРЕЗЕНТАЦЫЯ ПЕРАКЛАДУ «НОВАЙ ЗЯМЛІ»

У Пасольстве Украіны ў Мінску
ва ўрачыстай абстаноўцы
пры ўдзеле вядомых дзеячоў
культуры, прадстаўнікоў
дыпламатычных місій і
грамадскасці прайшла
презентацыя кнігі класіка
беларускай літаратуры Якуба
Коласа «Новая зямля» ў
перакладзе на ўкраінскую
мову Валерыя Страко.

Выданне стала першым і най-
больш поўным украінамоўным вы-
даннем, паколькі дагутуль класі-
чнай паэмы перакладалася толькі на
расійскую і польскую мовы.

Прадстаўляючы новае выданне,
пасол Украіны ў Беларусі Ігар
Ліхавы, у прыватнасці, адзначыў,
што «публікацыя ўкраінамоўнага

перакладу аднаго з самых выдат-
ных твораў, гэтыя свайго роду па-
этычнай энцыклапедыі Беларусі,
якой з'яўляецца паэма «Новая зямля» Якуба Коласа, пераканаў-
ча сведчыць: Украіна глыбока паважае вяршынныя дасягненні
культуры ўсіх народаў свету і,
асабліва, — сваіх суседзяў».

Кіраунік украінскай дыплама-
тычнай місіі ў Беларусі таксама
адзначыў, што гэтая кніга выйшла
ў свет напрыканцы мінулага года
ў кіеўскім выдавецтве «Украінскі
пісьменнік» да 125-годдзя са дня
нараджэння Якуба Коласа досьці
значным, па сённяшніх мерках,
тыражом у 5 тысяч асобнікаў па
замове Дзяржаўнага камітэта
тэлебачання і радыёвяшчання
Украіны па праграме «Украінская
кніга». Амбасадар дадаў, што яна
хутка разышлася па бібліятэках
краіны, дзе з ёй мае магчымасць

Аўтар перакладу «Новая зямля» Валерый Страко падчас інтэрв'ю

азнаёміца самая шырокая чы-
тацкая грамадскасць.

У сваю чаргу, прадстаўнікі
афіцыйнай улады і іншыя ўдзе-

бадзьзюю краін — Валерыем Страко.

Вёў сустэречу лаўрэт Дзяржаў-
най прэміі Беларусі паэт Сяргей
Законікам. Пра значэнне «Новай
землі» ў беларускай культуре і
сваё стаўленне да перакладацца-
га подзывігу Валерыя Страко на
вечарыне гаварыл народны паэт
Беларусі Ніл Гілевіч, старшыня
Саюза беларускіх пісьменнікаў
Алемесем Пашкевіч, акадэмік Ра-
дзім Гарэцкі, рэктар БДУ Васіль
Стражак, а таксама пісьменнікі і
навукоўцы: Генадзь Бураўкін,
Анатоль Вярцінскі, Васіль Зуё-
нак, Янка Сіпакоў, Алемес Яскевіч.
Студэнткі філфаку БДУ прачы-
талі некалькі фрагменту паэмы
па-украінску.

Закончылася презентацыя
сబорскім фуршэтам.

Паводле УКРІНФАРМу

► РЭЦЕНЗІЯ

ПРЭТЭНЦЫЁЗНЫ ПРАВІНЦЫЙНЫ ГЛЯНЕЦ

Ольга Тарасевич. Ожерелье
Атона. М., Эксмо, 2007.

Кажуць, некаторыя стравы можна есці толькі адзін раз у жыцці. Гэтаксама некаторыя кнігі можна чытаць адзін раз. Ўсё нават гэты адзін раз дае момчна атручанне, з якім не вельмі проста справіца.

Менавіта такую «нястраўнасць» выклікае кніга мінскай расейскамоўнай аўтаркі Вольгі Тарасевич «Каралі Атона», выданая ў Маскве.

Раман прэтэндуе на далучэнне да шэрагаў папулярнага і ўдзячнага жанру дэтэктыву. Ён нават выдадзены ў кніжнай серыі «Артэфакт-дэтэктыў». Але дэтэктыў — гэта не тое, што напісаное на вокладцы. Дэтэктыў — гэта тое, што мусіць быць пад вокладкай, унутры кнігі. А вось акурат з гэтым у аўтаркі праблемы.

Дзеяние завязваецца вакол пошукаў старожытнаегіпецкіх караляў з выявай бога Атона. Маскоўскі прадпрымальнік Вадзім Карпаў дазнаецца, што ягоны бацька колісі служыў у Егіпце, дзе меў раман з тамтэйшай ураджэнскай. Бацька егіпцянікі адкрыў яму месца, дзе захоўваюцца каралі старожытнаегіпецкага фараона. У пошуках караляў Вадзім са сваёй жонкай Святланай (мадэльтай з агенцтва) едзе ў Егіпет. Тамсама збіраеца вельмі разнастайная кампанія расійскіх турыстаў. У пяціоркавым гатэлі, дзе яны пасяляюцца, пачынаеца чарада забойстваў і замахаў на забойства...

Нібыта ўсё нармальна з самім раманам. Чым не дэтэктыўная інтырыга? Вось толькі ў дзеянні герояў не верыцца — яны занадта ненатуральныя. Узнікае ўражанне, што галоўная функцыя Лікі Ўронскай (у якой не складана ўгадаць alter ego аўтаркі) — гэта выпраўленне «перайгранне» жыццёвых сцэнароў, якія не атрымаліся ў рэальнім жыцці Вольгі Тарасевіч. Так, Паша, бойфренд Лікі, выглядае ненормальным гістэрыкам, які носіцца туды-сюды толькі дзеля таго, каб дагадзіць сваёй дзячынне, пакорліва трывала ўсе ейныя капрызы і бздуры. Дальбог, у аналагічных

трэба трошку болей, чым карысташце адным-двумя каларытнымі слоўкамі (у рамане «Каралі Атона» гэта, канечнне, піраміды й галабія — егіпецкая вопратка), да галавы неяк не прыходзіць.

Разам з тым адчуваеца, што быў для аўтаркі рухавіком і ідэалам. Яна ё сама ў адным са сваіх нядыніх інтэрв'ю прызналася: «Беларускай Данцовай з мяне не атрымаеца. Я не валодаю той лёгкай іроніяй, якая ёсьць у яе кнігах». Аднак жа ў Данцовой хаяцца персанажы не дзейнічаюць як робаты!

Модныя фішкі Тарасевич — гэта не звязчайны атрыбут pulp-fiction. Нездарма аўтарка спрабуе змяшачаць у прапанаваным літаратурным кактэйлі «Каралі ў Атона» і бізнесоўца-будаўніка ў работнікаў мадэльнага агенцтва — дарма што нічога не сведчыць ні пра дзейнасць першага, ні пра заняткі другіх, але... «Павінны ж яны быць хоць кімсъці!» — так, верагодна, думала спн. Тарасевич падчас пісання. Павінны — хто б спрачаўся! Але з аўтарскіх апісанняў абсалютна не паўстае карціна жыцці мадэльнага агенцтва, у якім працуе двое (!) з асноўных персанажаў.

Усё гэта — з шэрагу тых самых модных фішак, карцінак прыгожага жыцця. Спн. Тарасевич спрабуе паказаць «гламур як ён

Колькі ні перапісвай рэкламны буклет, прысвечаны адпачынку ў Егіпце, ягоная «столь» — гэта рэкламны артыкул

сітуацыях герайні, напрыклад, польскай дэтэктыўшчыцы Яаны Хмялеўскай выглядае больш натуральна: яна прызнае, што ніводзін нармальны мужчына так жыць не захоча, і вінаваціць яго ў гэтым бессэнсоўна...

Нягледзячы на прэтэнцыёзную назуву серыі «Артэфакт-дэтэктыў», уласна артэфакту надаеца вельмі мала ўвагі. Ён толькі «модная фішка», знак далучанасці герояў (а найперш — аўтаркі) да модных актуаліяў. У гэтым сезоне ў модзе пісаць інтэлектуальны дэтэктыў? Вось вам, на здароўе! А тое, што для напісання такога твору

Выглядае на тое, што акурат гэты дамарослы «гламур» спрабуе сёння навязаць грамадству як эталоннае чытво. Прычым — менавіта што спрабуе: презентация кніг спн. Тарасевич у Нацыянальным прэс-цэнтры можа сведчыць пра (яўную ці няяўную) дзяржаўную замову на такога кшталту літаратуру.

Адам ВОРШЫЧ

► ДРУК

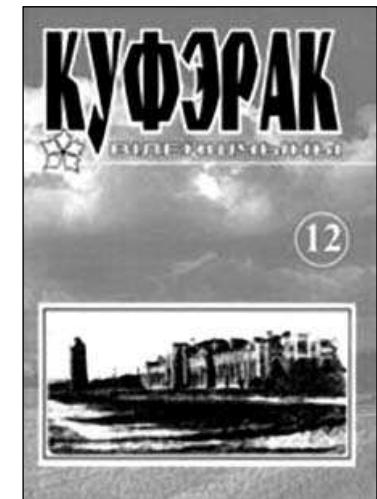
КУФЭРАК ВІЛЕНШЧЫНЫ

№ 1 (12). 2007. — 200 с.

12-тынумар «Куфэрку», які выдаецца маладзечанскім краязнаўцам Міхасём Казлоўскім, прысвечаны асобе грамадскага дзеяча, аднаго з кіраўнікоў БСРГ Сымона Рак-Міхайлойцага.

Аб тым — артыкул гісторыка А. Пашкевіча «Сымон Рак-Міхайлойцкі: старонкі жыцця і дзеянасці». У нумары — «Турэмны дзёнынк» дзеяча заходнебеларускага руху. Аўтар, між іншым, імкнуўся не занатоўваць туды інфармацію, якая магла бы зашкодзіць паплечнікам па Грамадзе — і арыштаваным, і што засталіся на волі.

У «Куфэрку» друкуеца лістападнінне Міхасія Казлоўскага з Ларысай Геніюш, працяг успамінаў Франца Світо пра вёску Крывічы на Мядзельшчыне ды шэраг іншых цікавых публікацый.

Літаратар і краязнавец Сяргей Чыгрын апублікаваў у «Куфэрку» артыкул пра яшчэ аднаго грамадоўца — Максіма Бурсевіча.

НН

▼ ЦЫТАТЫ

Наша Ніва

«Наша ніва»,
верасень 2007 г.
Валянцін Тарас, пісьменнік:

«Наш час наклаў на ўсіх адбітак неакрэсленасці, падвшанасці. Людзі дакладна не разумеюць, чаго яны хочуць. Мяне па-сапраўднаму радуе, што ў гэты постсовецкай дурноце выкрышталізавалася моладзь, якая дакладна ведае, да чаго імкніцца. Яны найперш хочуць, каб была Беларусь — не рай, не эдэм, але каб была НАША Беларусь. Канечнне, беларуская мова адышла ў літаратуру. Яе няма на ТВ, на радыё, у грамадскім жыцці. Але калі чытаеш літаратуру, то бачыш, што мова — па-ранейшаму акіян, і з часам ён выплеснеца і за межы літаратуры. Вось Барадулін — якія магутныя рэчы ён робіць! Ці Пашкевіч: яго дакументалістыка таленавітая. Ці Севярын Квяткоўскі: быў незаўважны хлопчык, а вось выдаў кніжку «Фрашкі да пляшкі» — і я і рагатаў, і смяяўся, і плакаў, настолькі добра гэта напісаны. Існуе, існуе сапраўдная літаратура. У «Маладосці» яе шукаць не варта. Яны па-за літаратурай.

Літаратура пайшла адтуль у «Дзеяслоў», прыватныя выдавецтвы, інтэрнэт. Літаратура — гэта пераламленне нашага часу. Я мала ўдзельнічаю ў грамадскім жыцці — і праз узрост, і праз тое, што, шчыра кажучы, мяне раздражняе цяперашняя апазіцыя, якая дванаццаць год топчачца на месцы. Але Плошча мяне натхніла. І натхнілі, якія дзіўна, паходы потым на Акрэсціна, каб перадаць перадачу ўнуку: гэта, з аднаго боку, нарадвалася, канечнне, 37-ы год, але, з другога боку, колькі годнасці было ў гэтых людзях на Плошчы і на Акрэсціна!»

СВАБОДА

Газета «Свабода»,
20.09.2007

«У Беларусі ёсьць два літаратары. У пазіі — Анатоль Аўруцін, у прозе — Мікалай Чаргінец. Такое ўражанне складаеца з-за той увагі, якую дзяржаўная прэса надае гэтым двум творцам. «Советская Беларуссия» на гэтым тыдні (верасень) узгадала пра Чаргінца. Вось некаторыя вытрымкі з ягоныага інтэрв'ю.

«Что касается нашего союза, то я ценю всех, кто в него вступил... Опять же нельзя сказать, что все члены нашей организации равны талантам, — в литературе и искусстве вообще нет равенства. Есть свои звезды, есть «балласт»... И в нашем союзе мы тоже встречаемся с внутренними трудностями. К сожалению, среди 200 перешедших к нам из того союза есть демагоги, вместо литературы занимающиеся самоутверждением. Такие, увы, кипят не творчеством и гуманизмом, а злобой и завистью, клевещут, по привычке сочиняют доносы... Для этих людей нет ничего святого... Читашь — и оторопь берет: где предел бесстыдству? От таких одиозных личностей мы будем очищаться».

Можна толькі павіншаваць старшыню СПБ з тым цяжкім «баластам», які ён набраў. Но на такім фоне сам спадар сэнтар выглядае клясыкам».

Ад «в»: I насамрэч, неяк недыпламатычна абзываць калег, закліканых пад свае сцягі. Аднак што рабіць з «баластам» і даносчыкамі? I зусім кашчунна — хлусіць ды займацца прыпіскамі ў органе Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь: няма і не было «200 перешедших к нам из того союза», бо перайшло іх толькі 72 з 560-ці! Словам, цытаем, «балласт».

ПУБЛІЦЫСТЫКА

ПАДМЕНА

Вольга ПАТАВА

**Нядайна пачула навіну:
Брэсцкі аблыванкам
заснаваў літаратурную прэмію
імя Уладзіміра Калесніка.
Здавалася б, гэта сведчыць аб
нейкім павароце на лепшае
ў не надта літасцівага да
нацыянальнай літаратуры
чынавенства. Аднак жа адна
з умоваў уручэння гэтай
преміі яскрава паказала,
дзея чаго і навошта яе
заснавалі. Аказаўся: прэміяй
Уладзіміра Калесніка будуць
узнагароджваць ТОЛЬКІ сябраў
новастворанага прайладнага
Саюза пісьменнікаў Беларусі.**

Гэта значыць: ні Ніна Мацаша, ні Але́сь Каско, ні Але́сь Разанаў, ні дзесяткі іншых пісьменнікаў, чый лёс звязаны з Берасцейшчынай, гэтай прэміі атрымаць не зможуць. А сярод вышэйназваных — якраз тэя літаратары, каго любіў, пеставаў і пра каго неаднаразова пісаў Уладзімір Андрэевіч Калеснік у сваіх артыкулах, каго ён пастаянна запрашаў на літаратурныя выступленні ў Брэсцкі ўніверсітэт (колішні педінстытут), дзе шмат гадоў працаўваў. Гэта яны ўсе разам збіраліся на «Берасцейскай вогнішчы», дзе яркім полыем узгараліся іскрынкі таленту, які кожнаму з іх даў Усявышні.

Літаратурнае асяроддзе Брэсцкіх і, зрэшты, усёй Беларусі немажлівае без постаці Уладзіміра Калесніка, без ягонаага клопату пра культуру, без вышыні планкі, якую ён уздымаў перад будучымі літаратарамі. Без яго сумленнай працы, высокай грамадзянскай свядомасці і арлентанцы на нацыянальныя каштоўнасці.

Якія ж нацыянальныя каштоўнасці, якую грамадзянскую свядомасць дэманструе новаствораны прыўладны саюз, чые члены будуць атрымліваць прэмію і з ясным поглядам расказваць на тэлебачанні ці перад слухачамі пра гэтыя самыя каштоўнасці?

У краіне кожны дзень то судзяць, то садзяць за краты, то пераследуюць, то цягнуць у аддзелы міліцыі тых, у чыёй душы не згасае сорам і боль за духоўную ўбогасць сучаснай дзяржаўнай ідэалогіі і няўхільнае, планамернае, бессаромна-жорсткое выкараненне нацыянальнай свядомасці. У асноўным гэта моладзь — лепшыя з іх у знак пратэсту то ўздымаюць дзе-нідзе забаронены бел-чырвона-белы сцяг, то пішуць лозунгі балончыкамі фарбы на сценах дамоў, то проста збіраюцца разам, каб аблеркаваць становішча ў краіне альбо скарэктаваць свае планы на будучасе.

Нехта ў гэты час забівае, рабуе, гвалціць, здзекуецца з дзяцей і старых, займаецца распаўсюдам парнаграфіі, — ды міліцыя па загадзе зверху ў поўным антагэрыстычным узбраенні, у поўнай, як кажуць, баявой гатоўнасці палюе на дзяцей, якія хочуць таго, што тая ж самая ўлада докларуе ў сваіх міжнародных пагадненнях: свабоды слова і думак, магчымасці ўдзельнічаць у розных грамадскіх аўяднаннях і ствараць іх. А яшчэ хочуць жыць у Беларусі, дзе не зачыняюцца, а адчыняюцца беларускія школы, садкі, універсітэты, дзе заявы ўладаў супадаюць з канкрэтнымі справамі.

Але гэтага німа. Ёсць бясконця заклікі да стварэння незалежнай краіны — але знішчаюцца і пераследуюцца атрыбуты гэтай незалежнасці: мова, нацыянальная сімволіка, школы. Большаясьць насельніцтва, закалыханая серыяламі «Бітва за ўраджай», не заўважае гэтай страшэннай неадпаведнасці паміж тым, што гаворыцца, і тым, што дзеяцца навокал.

А маладыя заўважаюць. Яны ўжо ведаюць пра славу продкаў, якія пад бел-чырвона-белымі сцягамі ішлі на Грунвальд, дзе на колькі стагоддзяў спынілі крыжацкую агресію на нашыя землі і стварылі ў 1918 годзе першую праз дзвесце гадоў акупацыі незалежную Беларускую Народную Рэспубліку. Яны бачаць, як у іншых краінах шануюць роднае слова. І яны не могуць змірыцца з тым, што бел-чырвона-белы сцяг забаронены, а замест яго паўсюдна вісіць прыдуманы няўдалымі геральдystамі неадпаведны ніякім правілам сучасны дзяржаўны сцяг Беларусі. І яны ВЫМУШАНЫЯ на гэтыя дзеянні пратэсту. Яны змушаныя, паколькі зачыняюць незалежныя выданні, выказаць сваю думку ў форме графіці. А як ім інчай выказаць свае справядлівія, свае законныя пачуцці?

І што гэта, зрэшты, за такія страшныя надпісы, за якія дзяўчата і хлопчы ламаюць чарапы і наносяць, як пішуць у медыцынскіх заключэннях, «чэрапна-мазгавую траўму»?

Гэтыя графіці — «Беларусь — гэта святое», альбо «Жыве Беларусь!»

Ці можна лічыць адпаведным адказам на гэтыя надпісы тое, што творыць улада, збіраючы юных пратэстоўцаў да сур'ёзных траўмаў, амаль да калецтва? Ці можна лічыць адпаведным арыштам і заключэннем таленавітага публіцыста Паўла Севярынца ў турму толькі за ПРЭЗЕНТАЦІЮ ягонай кнігі? Ці можна згадаць, з тым, што, паводле міліцэйскіх пратаколаў, моладзь, якая сабралася ў сядзібе БНФ, праводзіць «бандыцкую сходку» ці пагражае бяспецы краіны?

Але ўсяго гэтага, у тым ліку і такіх па-сапраўднаму страшных фактаў, што ў Гродна і Магілёве не засталося болей НІВОДНАЙ беларускай школы, не заўважаюць і не хочуць заўважаць нашыя «калегі» — пісьменнікі з прыўладнага саюза, для якіх і прызначаная прэмія Уладзіміра Калесніка. Заўважаць гэта ім не хочацца: так жыць зручней.

Сапраўды, як зручна і ўтульна жыць, заплюшчваючы вочы на

тое, што ў нармальнага чалавека вярдзіць душу, кітч яе да супраціўлення, да пратэсту! Створаючы свой саюз, сённяшнія «правільнія» і «чэсныя» пісьменнікі ў сваім статуте абазначылі першым пунктам тое, што з'яўляецца іх «ахоўнай граматай», а менавіта: падтрымку дзейнай ўлады і прэзідэнта. Падтрымлівайце, шаноўныя калегі, калі вам зручней жыць, стоячи на каленях і заплюшчваючы вочы на палітычныя пераследы, якім падвяргаюцца сумленныя людзі краіны, у тым ліку і наш старэйшы пісьменнікі саюза, які адкрыта выказвае сваю нязгоду і пратест супраць усяго вышэй скланага!

Але ж у вашым статуте ёсьць таксама пункты пра падтрымку беларускага слова, беларускай літаратуры...

Я не чула ад іх пакуль што ніводнага не тое што пратэсту — але нават і піску пра закрыццё беларускіх школ! А гэта ж — пагроза і слову, і літаратуры. Таму слову, на якім вы, хая ўжо не ў большасці ў вашым саюзе (ён усё больш выразна робіцца рускамоўным), але ж пішаце. І той літаратуры, да якой вы хочаце належаць.

Дык піскні хоць нехта! Папаўзіце на каленях да свайго кіраўніка — на гэты раз не дзеля прэміі сабе, любому, і не дзеля новай кнігі, надрукаванай за дзяржайны кошт. Можа, ён вас, «коленонпреклонёных», выслушае і нават літасціва распрадаўціца адкрыць, хаяць б дзеля прызыку, патры-чатыры беларускія школы ў абласных гарадах... А раптам, паколькі вы «ЯГОНЫЯ» пісьменнікі, злітасцівіца і загадае, ну скажам, палаве школ стаць беларускім! Хаяць б дзеля таго, каб вы, ягоныя пісьменнікі, малгі туды прыезджаць і каб хаяць б вас успрымалі сённяшнія школьнікі, якія часам ужо праста не разумеюць беларускага слова, якое для іх робіцца больш чужким, чым англійскае, паколькі англійская мова ледзь не ў шэсць разоў перавышае ў часе ў школьніх праграмах родную, беларускую!

Але не — не для гэтага ствараўся новы творчы саюз, які рускамоўны намеснік рускамоўнага кіраўніка цынічна называў у адным з тэлевізійных інтарв'ю ні больш ні менш як «восстановлением (!!!) Союза пісьменнікаў Беларусі». Ад якога ж часу вы, былыя калегі, яго «восстановлівае»? Можа, з 37-га года? Дык тады, у адну толькі ноч з 29 на 30 кастрычніка, было расстраляна болей за сотню пісьменнікаў і творчых людзей рэспублікі! Не ад расстралянага ж Міхася Чарота, Ізі Харыка, Янкі Нёманскага, Валерыя Маракова ды іншых соцень загіблых ад сталінскага тэрору вы «восстановліваецца»? Безумоўна, не, — вам і сёння не баліць за тых, хто сядзіць у турмах. Тады, можа, ад сумнавядомага Бэндэ, які адправіў па даносах на той свет альбо ў Сібір не аднаго палкага, таленавітага творцу, які ўсё душой любіў Беларусь?

Праўда, цяпер не той час, і Сібір ужо ў іншай дзяржаве. Але, калі пастарацца, то сёе-то можна зрабіць і сёня. Ну, напрыклад, дабіцца, каб нязгодныя з хлуслівай і, не пабаюцца сказаць, подлай сённяшній уладай пісьменнікі (а гэта, на щасце, найбольш таленавітые творцы Беларусі, і яны засталіся ў старым саюзе) не малгі ні выступаць, ні выдаваць свае кнігі ў дзяржаўных выдавецтвах. Цудоўны спосаб з

дапамогай «Міністэрства прапады» (гл. Оруэла) і Мінкультуры пазбавіцца сваіх таленавітых супернікаў! Калі не выдаюць Рыгора Барадуліна ці Сяргея Законнікаў, Ніла Гілевіча ці Уладзіміра Някляева, Міхася Скоблу ці Эдуарда Акуліна, тады будуць выдаваць Пазнякова ці «знакаміцейшага!», па словах нашай тэлевізіі, празіака Уладзіміра Гніламёдава. Тады «ў пісьменніках» акажацца нават дырэктар выдавецтва «Мастацкая літаратура» былыя ваенны пракурор, які, наколькі мне вядома, апрош даведак і распаряджэній нічога ў сваім жыцці не напісаў.

Дарэчы, У. Гніламёдаў, які ў 2002 годзе і пазней шмат паслужыў для арганізацыі «правільнага саюза пісьменнікаў», на днях беларускага пісьменства ў Шклове быў, у шэрагу іншых, узнагароджаны прэміяй «Залаты Купідон». (Праўдзе кожучы, калі я пачула слова наконт прэміі, я падумала, што гэта журналісты сказілі яе назгу. Купідон, ці, у гэцкай міфалогіі Амур, — гэта бог кахання. Хай сабе ГЭТЫ САЮЗ забыўся на многіх з тых, чые імя маюць б стаць у назве літаратурнай прэміі (Брэсцкі аблыванкам, выходзіць, стаіць бліжэй да роднай літаратуры і не забыўся хаяць на Калесніка). Але ж чаму не ўзяць было хаяць б імя Апалона — ён, як-ніяк, абаронца муз? Можа, сённяшнія кіраўнікі-пісьменнікі перабыталі Апалона з Купідонам? Ці біога кахання ўзяты тут з намёкам — на таго, хто «трошкі вышэй за Бога»? Але ж Купідон — бог любові эратычнай, так што згадавацца, чаму нашыя «інтелектуалы» выбрали для сваёй літаратурнай прэміі Купідона, можна толькі з вялікім дапушчэннем!...

Але гэта — я бы сумны жарт. Жартаваць жа ўвогуле не надта даводзіцца: убогі ўзровень сённяшніх «кафіцыйнай літаратуры» відавочны. Чытачы ў розных рэгіёнах практычна перастаюць чытаць і «ЛіМ», і «Полымя», і «Нёман». Трымаюцца гэтыя выданні толькі на афіцыйным загадзе міністэрстваў выпісваць іх, і праца ў «холдынскіх» выданнях для літаратараў, якія там узялі паколькі часопіс «Дзеяслоў»!

Я не маю патрэбы хваліць іх як начальнікаў СБП — што мне можа даць сённяшні Саюз? Думаю, што не маю патрэбы і зазіраць ім у очы як заснавальнікам часопіса — як-небудзь надрукуюць і без кампліментаў у іх адрас.

Іншая справа — хваліць МІКАЛАЯ ІВАНАВІЧА ці АНАТОЛЯ ЮР'ЕВІЧА ды іншых названых у цытале асобаў. (Заўважце: Вы нават прозвішчаў не называеце, нібыта ўсе павінны ведаць кіраўнікоў новага пісьменніцкага ўтварэння). Няма за што іх хваліць. Па-першае, выбараў, наколькі мне вядома, на іхнім з'ездзе фактычна не было, так што кіраўніцтва гэтае не лігітымнае. Па-другое, яно, на мой погляд, не таленавітае (не здарма ж цяпер у некаторых з іх такое шаленеа жаданне заняць усе магчымыя іншыя друку, радыё і ТВ, якія раней для іх быті захілены іншымі!).

Аднак жа хваліць іх вельмі выгадна, што і дэмантруюць некаторыя мае былыя калегі, якія згінаюцца ў дугу перад тымі, у чым розніца паміж тымі і гэтымі кіраўнікамі двух саюзаў. Дык я Вам нагадаю.

Эдуард Акулін, напрыклад, сам, па душэўным пратэсце супраць на двух крэслах адначасна, аднак найперш моцна трymаючыся за тое, адкуль можна дацягнуцца да ручайнікі заробку і прэмій. Няхай яны не такія вялікія, якія заслугоўвае Л. Галубовіч, аднак жыць жа трэба!

Яно дык так, але злосць на калег, якія не паддадзяцца, не засталіся там, дзе засталіся сам Галубовіч, перапаўняе яго. Што, здавалася б, для яго мая пахвала ў нейкім інтэрв'ю ў адрас Алеся Паш-

ЮРКА ГОЛУБ

PRO ET CONTRA

Будынкі

Насупраць вязніцы — тэатр.
З турмы выглядае наглядчык.
З тэатра яму акурат
Папляскай з еднасці ў ладкі.

Насупраць тэатра — турма.
Будынкі аб нечым прапочаць.
З іх кожны наказ атрымаў,
Да драмы людское ахвочы.

Пра натоўп

У натоўпу няма аблічча,
Адпаведна — стрыжня няма.
Ён сурова паветра клычыць,
Выскаляеца задарма.

Для натоўпу гвалт — аксіёма.
Рык ад ярасці — рух крыví.
Бо «не ўсе (у натоўпу) дома»,
Шлях навызначана крывы.

Зграй нішчаць ахвар каёты.
У натоўпе замёр абрэз.
І ніхто не зайдзе ахвоты
Стаць абрэзу наперарэз.

Латва бацьку адперыць скопам,
А віну замяніць маной.
У натоўпу няма акопаў,
І распрушчаны ўшчэнт мінор.

Дні даюць лататы адрозна,
Быццам карак ім час натоўк.
Рассыпаецца ў пыл не разум —
Рассыпаецца ў пыл натоўп.

Штрыхаванне

Нішто — пачуваеца віж:
Зладзюга ў законе.
А ночы і ранку паміж
Загрэблі ікону.

Наглуха заглыбіся стогн
У чэрыва дрэва.
Паўшар'я разбурыўся стог
З прыкметамі Крэва.

Пільнуе мярзотнік рабы,
Як дзеям гарэзна.
Сябе скараціў карабін
І стаўся абрэзам.

Панішчылі зор агарод
Залётныя гіцлі.
Вылоўліваў зінчкі народ:
На страту забыца.

Сабака зашыўся. Буда
У піку паэту.
Паклыпаў вунь з кульбай бядак,
Як з менталітэтам.

Начлег

Наступіць гамонцы гамон.
Заглыбіца соннік.
Кажсан пакідае гумно,
Заспаны, бы ў сойме.

Пашчэнкаю бразне ічупак.
Замкнёны азёры.
Бярэца ключы адишукаць
Касцёр краснапёры.

Занятак начлегу здабыў
Вандроўнік з вуздэчкай:
Агонь падымашь на дыбы —
Дык стане, як свечка.

На вуха чарому шаптаць
Крадзеца легенда
Аб тым, як салоўка-паштар
Каханку наведаў.

Завышаны небу правы.
Заніжсаны — долу.
Тут госцем сябе праявіў —
Збірайся дадому...

Не трубіць на зоры сурма:
Іх сонмішча блешча!
Ды толькі ўсяго акрамя —
Вячыста і вешча.

Не лахман апранаў
Сам з кужэльнага строю.
Згроб грамы ў Перуна,
Непрабудна старога.

І ў юнацкіх прыгод
Не трасліся пашчэнкі.
Снег красала штогод
Аб панаҳу Шаўчэнкі.

Покуць меў, дзе пасад
Не грашова-харчовы:
Ля Дняпроўых спагад
На рагу Рагачова.

Каб сінечы займець
У бярозаў-барознаў...
(Будзе з Воршы глядзець
У расшпіленай бронзе.)

Праз смугу на тайгу
Пазіраў — не сканала!
Баржы трущыў тайфун
Аб касцяк акіяна.

Прыпяць неслы ў пясках:
Каб сінечы займець
У бярозаў-барознаў...
(Будзе з Воршы глядзець
У расшпіленай бронзе.)

Змежваў Тураву вежды.
Ён гейнал выпускаў
З Марыяцкае вежы.

Мкнуў дапасці калёс.
Дзымуў на прынак музеіны.
Вось паэтка з нябёс
У зяленіве Зэльвы.

Рызыкуе не страх!
Зорам спевы аддайма:
Вунь дзіравілі дах
На гарычы Адама.

I прадонне, i лёх
Не захмарвалі бровы:
I за ім скамарох
Лез туды, як у бровар.

На бязлюддзі ў ладдзі
Смакаваў i ішачый.
I прыгоду вадзіў
Ад Вушы да Вушачы.

I анаў па сібрах...
А ў захмар'і здалося:
Колос — вольны сярпа,
Серп — няволнік калосся.

Між ракіт
Не захураны грай
Заварожвае вежсу.
Ледзянная гары

Пад падэшвай не ўлежыць.
Там, дзе рокам ракіт
Разварушваў абишары,
Выпадае з рукі
I сякера, i кара.

Каб канай — не злічыць
Перуноў i руінаў.
Мкнечца грукат злучыць
З ручаём ручайну.

Ні дыхнуць. Ні сказаць.
Хлеща ў неба паводка.
Б'еца ў грудзі абзац
Між ракіт. Пасяродку.

Надзея імкнечца ў прастору.
Прасторы ў цямніцы няма.
Таму i стаіць не ў гуморы
На друзе стагоддзя турма.

Не горнечца позірк загане:
Сягае балесны праз мур,
Туды, дзе пасталі на ганак
Апостал,

анёл
i амур.

Настаўнік адродзіца ў вучні.
Угору не выбеца гвалт:
Запясці закручваць калючкай,
Закручваць легенды ў асфальт.

Асот расквяціла б аблуда...
Ды, мусіць, найлепей відаць
З карчмы паспалітаму люду
Паветра,

зямля
i вада.

Над рэчышчам

Згарнулася рэчка ў свой:
Разгорненца далеч.
Пакінула кут за сабой,
Дзе згадкі гайдала.

Пакінула ледзь што не рай,
Прыблізны, канечне.
Адсюль у сузор'і ныраў
Чаўна наканечнік.

Пакінула ўток і выток.
Гаёк навакольны.
Ён, мабыць, таксама буйёк,
Ды рушыць няздолъны.

Забрала на памяць вятыры
З пустых вербалозаў.
Буслы калія іх, бы вітрын,
Стаяць, як на лёзах.

Месца

Па-над схілам гары
Месці луснуў арэшкам:
Наступ зімній пары
Ігнаре дарэшты.

Гакнуў стрэльбаю бор
Аб крутое калена.
Каб спыніць медазбор,
Рой зарокся кляйна.

Пакаціла з вядром
Сухавей па гравіцы:
Як прыкмета ў вястроў —
Рыхтаваць рукавіцы.

— Гой! — Захніча снягір:
— Сала дробна нарэжце.
Блудзіць дзесяці снягі.
Дачакацца! Нарэшце!

Каб капытца: цок-цок...
I каб гурбы — як знесці!
...Негадзь. Гаць. Вадасцёк.
Запаведнае месца.

Pro et contra

Збыліся. Прайшли. Палын:
Прыкмета здалёк благая.
Падобна і з плеусу плынь
Вунь трэскаю след зграбае.

I сад азыз у хмызняк:
Лагодна звінеў спачатку.
Застаўся падмуркаў знак:
З нябытам сабой спрачаца.

Згубіўся апошні дым,
Каб слатаца смугі плакучкай,
I сам па сабе затым
З салодкага стаў пякучым.

Пташку пасе трывісё
Са згоды рачулкі Котры.
Дзяруць на шматкі жысьцё
Драпежныя pro et contra.

Узбіўся на тын палын:
Замах у яго гвалтоўны.
I там, дзе мяды пілі,
I дзе выток малітоўны.

Летнік. Рэшта.

Снегсань. Сосны за год
Падрасталі. I дзеци.
Сісніў лёдам завой
Пер'е зор: не аддзерци.

I замкнёны. Як скарб,
Матылёнкі паміж шыбаў
Змоўк. Бо ведама, скраў
Завядзёнку ад рыбаў.

У патлатых хібар
Стаў акрас нечытэльным.
Прагна выжла хапаў
Снег з халоднай патэльні.

Агарод. Пасярод
Злёг бульбоўнік іржавы,
Быццам скурчаны дром
Пакаранай дзяржавы.

ПАЛЬНОВЫЯ КВЕТКІ

Сёння я ўся — як сам гэты першакастрычніцкі дзень: поўная прыпапеленага блакіту і цёплай акварэльнай цішыні, прасякнутая ледзь улоўным палыновым духам з прысмакам неасяжнага, неакрэсленага смутку. Утульны дворык з палянкай яшчэ зялёной травы, малітвойнае — то паадзінава, то густой каляровай чарадкай — асыпанне лістоты з клёнава-гарабінавай абсады... Жакмэнайская танальнасць настрою... Як гэта там у яго? — «Падае першае лісце / на апошнія слёзы раскашавання»... Ужо не першую тачку таго падалісту вывоеіць за вароты дворыка стомленая вартайнічка. Але вунь калая плоту, аблінёны ліпеньскім падкосам, яшчэ бледна раскашуецца высакманы кускі шызага палыну, да якога час ад часу паддлятаюць то матыль, то аса. Пакруженіні ў над ім, то хабатком, то лапкамі пакратаюць дробнае квейціка худзеных цымяні-срэбных міцёлак, і аддлятаюць. Але неўзабаве глянеш — яны, а можа ўжо й іншыя, зноў там, нікім не адпуджваныя, арганічна свае і ўсеадынмі цеплыні гэтага сонечна-мінорнага, ісьціва бабіналетняга дня, і яго задуменнае спакою з водарам шчымлівай маркоты, і ўсёй маёй расслабленай, прыгратай, адтаялай ад побывавых прымаразкай істоце... Як той бязважкі матыль, замроена схіляюся да разгорненай на каленях кнігі, але раз-пораз мушу перапыніць чытанне, бо гэта ўядо ўздымнае пайната маёй злітнасці з усім божым светам раптам стаецца ажно няспернай, і толькі глыбокі ўзды патрапляе нейкім чынам зраўнаважыць нахлын таго баравайнага адчування. «Я верш гэты скласці мушу, каб сэрца не разараўваў» (с. 8), — як признаўся Іван Лагвіновіч. Гэта ягоная кнішка цяпер са мною, вераснёвы аўтарскі падарунак, — «хоча не ружы, але кветкі»: «Пальновыя кветкі», сяголетніе выданне баранавіцкай «Святліцы». Жывыя, адметныя асеннякі кветкі індывідуальнай творчай селекцыі ды прафесійнага догляду... Як яны зараз пасуць май пачуццям, як разгортваюць асіягі душы, абвастраюць і любоў, і жаль: «Шкада раслін, звяроў і птушак, людзей шкада і не шкада» (с. 24)... Ніводнага бязвартаснага лірычнага «каліва» на неаранжарэйным, на цяжкім ды не пустым жыццёвым грунце: усё эстэтычна вабнае, майстравіта даладнае, дагледжанае пад высокім засмужаным небам насамотненай і насумотненай паэтавай душы... «Ах, адна ружа зламана панікла / над салаўём з перабітым крылом...» (с. 44)... Нават некалькі «кветак з чужых палёў» — аўтарскія наследаванні ды перасторы паводле Дмытра Паўлычкі, Ф.Г.Лоркі, з Мурата Ічкерыйскага, Аляксандра Пракофф'ева, Мікалая Рубцова — маюць да шчымоты родны, тутэйшы водар...

Дзякую, Іване! За бясхібна дападаны да сэрца журлівы, сумленны, годны голас Твой, за шляхетную высакароднасць Тваіх дачыненняў з прыродай і людзімі, за шчырую журбіну прамаўлянага. І нават за натомленасць жыццём — дзякую, бо яна — ад сталасці, ад марнага, пэўна, аднак — упартага, на мяжы роспачы, шукання сэнсу і даладзя ў бязладным чалавечым свеце, ад Тваёй безумоўнай самааддачы ў дабраце і любові да Батькаўшчыны. Дзякую за пальновыя кветкі пранікнёней лірыкі Тваёй. Кінь думаць пра яе сціласць, як пра загану. Не бывае непрыгожых і нікому непатрэбных кветак.

Ніна Мацяш

ІВАН ЛАГВІНОВІЧ БЕЛАЯ ВЕЖА

Існаваць перастала,
здалася ў палон без вайны...
І пастваўлена кропка
ў кароткай яе біяграфіі.
Беларусь — успаміны,
прыгожыя мары і сны
нашай літаратуры,
гісторыі і геаграфіі.

Зацугляна жалезна
рахманая воля яе,
дзе ляйчыны нацягнуты
тракту Варшаўска-Маскоўскага.
Толькі венер тужліва
бярозам і соснам піе
пра святыя харугвы
Вялікага княства Літоўскага.

На смерць Аслана Масхадава

З Мурата Ічкерыйскага

Плача чорная маці чачэнская
ў горным ауле,
і ў расколіне слёзы
як бач утварылі крыніцу.
Каб прынізіць джыгіта,
яму загалілі кашулю,
бы ў гатэлі маскоўскім
сп'янелай путане спадніцу.

На магіле яго
не паклясціся помстай-джахадам...
Невядома паўстанцам,
калі ён і дзе пахаваны.
Для імперскай арды
небяспечны і мёртвы Масхадаў —
прэзідэнт-патрыёт,
легітимна народам абрани.

І хоць шлях яго
прапагандысцкай гразёй
паліваюць,
а чарніці і зняславіць
высокіх памкненняў не ўдасца!

Фота С.Сіка
Покуль дзетак імёнаі
продкаў бацькі называюць,
будзе жыць ён у памяці
вольналюбівых каўказцаў!

Я ў тлумным часе аблудзіўся,
не пазнаю свой родны кут...
Шчаслівы, хто не нарадзіўся,
хто не жыве цяпер і тут!

Глядзіце з неба, продкаў душы:
у край наш хлынула бядा.
Шкада раслін, звяроў і птушак,
людзей шкада і не шкада.

Яны мяне абраавалі,
забралі ўсё — як падмялі.
Нацельны кръжык адабралі,
наплечны, цяжкі кръж дали.

Жыцця майго тужлівы вечар,
руку падаць няма каму...
НЕ ВЕДАЕ СЫН ЧАЛАВЕЧЫ,
ДЗЕ ГОЛАЎ ПРЫХІЛЦЬ ЯМУ.

Шасціны на апалым лісці

1

Над цёмнай вадою лясной
азярыны

імжкой захлынуўся званок
камарыны.
Русалкі ў прадонне лілеі схавалі,
апалае лісце ўтаймоўвае хвалі.

Рагозу чарот штосьці шэпча

ў трывозе...

Бывай, мая ўцеха — рыбацкая
весень!

2

На грудзях раздзетай асіны
жаўчее
адзіны лісточак, бы кръжык
нацельны.

Куртатым касмылікам з дрогкай

крушины

звісае парваны гамак павучыны.

Смуга напльывае — цяплю

паглынае...

Бывай, мая шчодрыца — весень

грывная!

3

З суседзямі ў горадзе жыць

вельмі цяжка.

Сябрамі называць не магу

і з нацяжкай.

Я не разумею, чаго яны хочуць,

чаму нашу спадчыну ганяць

і топчуць.

Ды мушу вяртацца да гэтых

дуногіх...

Да новай сустрэчы, лясныя
дарогі!

Маці

— Мы твой гардэроб
папаўнялі, матуля, штогодна,
і можаш адзенне
пад розны настрой падбараць.
Навошта ж ты з куфра

дастала капитан старамодны

і напаўзабыты,

як слова само, андарак?

— Я выпіла з неба
паўнюткую чашу блакіту,
глядзела на зоркі,

на травы, на снег і агонь...

Пайду я ўжо, дзеци,

пад чорнае сонца нябыту

да вашага бацькі,

да любага мужа майго.

— Яшчэ ж твая груша
ад старасці не абымшэла,
яшчэ твая вішня
не ўсохла і родзіць плады,
а нашая хата

абноўлена пахаращэла,

і ўсюды відаць

тваёй працы нястомнай сляды.

— На нітку жыцця
я ўжо падаркі дзён нанізала;
прыспешва-кліча,
махае крылом херувім...

— Але ж ты ўсіх казак,

што ведаеш, не расказала,

і не праспявала

ўсіх песняў унукам сваім.

Вазон на вакне
па табе, клапатлівай,
заплакаў —

ты не паднясеш яму

болей спатольнай вады;

нічога не есць,

прадчуваючы драму, сабака;

і куры кудахчуць:

— Куды ты з падворка, куды?

— За ўсё, што зрабіць

і сказаць не паспела, праbach-

це...

Са столі паціху

на вейкі мне падае снег...

У гэтym убрannі

вянчалася я з вашым бацькам...

І ён на тым свеце...

такую пазнае мяне...

Алесю Кузьменку

Адзінока, сіратліва...

Апроч Бога — анікога!..

Не прадбачаща прылівы

дзіўнай музыкі былога.

Абязгучыліся гукі,

абязмовілася мова...

Сэрцу амплітуду муки

надакучыла ўтаймоўваць.

Міжчассе

Гэта яшчэ не зіма,

але ўжо і не весень.

Вечар у чорным плашчы.

На гадзінніку — весем.

Адтуманела, адзмрочыла

сутак мо сорак,

як я не бачу ні неба,

ні сонца, ні зорак.

У вышыні зачатніца

няма за што воку.

Выїшаў на месяц павыш...

А з якога ён боку?

Воўк я самотны,

прыручаны ў пушчы бетоннай
хлебам надзённым
і клеткай жытла двухваконнай.

Х

▶ АПАВЯДАННЕ

ГОЛЬХ ПАЭТАК НЕ БЫВАЕ ЗАШМАТ

Зміцер ДЗЯДЗЕНКА

Я пагрукаў у дзвёры. Гук атрымаўся няўпэўненым. Тым не менш з-за дзвярэй прагучала:

— Так-так, уваходзьце!

Я ўайшоў і аслупянеў проста на парозе: у пакой нікога не было. На стол каньячнага колеру з наваленымі паперамі, газетамі й часопісамі сувора паглядаў толькі выцвілы вершнік «Пагоні», прымацаванай да сцяны. З мэблі ў кабінцы была таксама съветла-саламянная шафа ды люстэрка. Вакол стала чакалі наведнікі: трывысокія крэслы. Чатвёртае, гаспадарскае, стаяла спінакай да ўваходу. Раптоўна яно крунулася ў мой бок, і стала відавочна, што кабінет не пусты: у крэсле быў той, каму належалі голас, — невысокі барадаты чалавечак у тоўстым вязаным швэдры. Ён быў падобны да невялічкага дамавічка, які наважыўся паказацца людзям. Падабенства было настолькі поўным, што ў думках я яго іначай надалей і не называў.

Нялоўкім рухам ён пасправаваў засунуць пад паперы, наваленыя на стале, глянцевы часопіс. Атрымалася гэта не адразу: я паспей не толькі прачытаць назыву «Плэйбой», але і ўважліва разгледзець аголеную прыгажуну на вокладцы. Мне яна не спадабалася: занадта соладка яна выглядала, дый грудзі выдавалі на сіліконавыя... Даёўнаты дзядзька: навошта хаваць часопіс?

— Што трэба? — нецярпіла спытаў дамавік.

Я працягнуў свае паперы:

— Я студэнт журфаку, мяне на практику да вас накіравалі.

Ён выхапіў з маіх рук накіраванне, пачаў уважліва чытаць. Пры гэтым ён прыгаворваў сам сабе: «Ага-ага, добра-добра... Цудоўна-цудоўна!» И раптам, узняўшы на мяне вочы, вырашыў назваць сябе:

— Янка! Кліч мяне проста — Янка.

Мне гэта было дзёўнатата — называць 50-гадовага дарослага дзядзьку так, нібы паляпшаю па плячи свайго сябра і раўналетка. Але вырашыў не падаваць выгледу: напэўна, у літаратурных часопісах так прынята...

— Якія ў цябе планы на супрацоўніцтва з нашым выданнем? — дамавічку нецярпілілася перайсці да справы. Левым вокаў касавурыўся на стол, дзе паміж машинапісаў па-здрадніцку выглядалі голыя цыцкі плэйбоеўскай прыгажуні. — Ты ж бачыў наш часопіс?

Ён з жалем адварваў позірк ад стала і пайшоў да шафы. Выцягнуў адтуль стосік блякльых шэрых тонкіх кніжачак. З гонарами паклаў іх перада мной:

— Вось! Наш літаратурны драбак, наша справа здравацца перад вічнасцю.

Справа здравацца выглядала ніякавата. Калі вічнасць насамрэч надумаеца чытаць гэтыя часопісы, дык абавязкова паслепіцца: няякасны друк, шэрваватая папера, аматарская фатадымка, на якіх нават цяжка ўгадаць

пол асобы, калі б не подпіс.... За што ж ён так незалюбіў Вечнасць, што вырашыў падсунуць ёй такую няўдзячную працу? Я паставіў сябе на месца Вечнасці ды пасправаваў учытаца ў творы. Толькі пасля гэтага мне стала ясна, чому ў часопісе такая кепская якасьць друку. Я б таксама такую справа здравацца пісаў неразборліва, каб не атрымаць добра грачуханца!..

— Што трэба? — нецярпіла спытаў дамавік.

Я працягнуў свае паперы:

— Я студэнт журфаку, мяне на практику да вас накіравалі.

Ён выхапіў з маіх рук накіраванне, пачаў уважліва чытаць. Пры гэтым ён прыгаворваў сам сабе: «Ага-ага, добра-добра... Цудоўна-цудоўна!» И раптам, узняўшы на мяне вочы, вырашыў назваць сябе:

— Янка! Кліч мяне проста — Янка.

Мне гэта было дзёўнатата — называць 50-гадовага дарослага дзядзьку так, нібы паляпшаю па плячи свайго сябра і раўналетка. Але вырашыў не падаваць выгледу: напэўна, у літаратурных часопісах так прынята...

— Якія ў цябе планы на супрацоўніцтва з нашым выданнем? — дамавічку нецярпілілася перайсці да справы. Левым вокаў касавурыўся на стол, дзе паміж машинапісаў па-здрадніцку выглядалі голыя цыцкі плэйбоеўскай прыгажуні. — Ты ж бачыў наш часопіс?

Ён з жалем адварваў позірк ад стала і пайшоў да шафы. Выцягнуў адтуль стосік блякльых шэрых тонкіх кніжачак. З гонарами паклаў іх перада мной:

— Вось! Наш літаратурны драбак, наша справа здравацца перад вічнасцю.

Справа здравацца выглядала ніякавата. Калі вічнасць насамрэч надумаеца чытаць гэтыя часопісы, дык абавязкова паслепіцца: няякасны друк, шэрваватая папера, аматарская фатадымка, на якіх нават цяжка ўгадаць

Ягоны позірк разгублены туляўся па пакой. Раптам Янка застыг, нібы трус, які ўбачыў удава. Ён зачараўана глядзеў у вакно і, не адводзячы ад яго вачэй, роспачна махнуў рукой ў мой бок:

— Выйдзі на колькі хвілінаў — да мяне жонка ідзе. У нас тут сямейная размова будзе...

Я пасунуўся на выход і ў самых дзвярах сутыкнуўся з субтыльнай кабетай ваяўнічага выгледу. Дальбог, ёй больш пасавала б не ярка-чырвоная кофта і спадніца з шатландкі, а які-небудзь камбінезон колеру хакі ды аўтамат. Не гледзячы на мяне, яна прыйшла ў рэдактарскі пакой і гучна бразнула дзвярымы.

Гукаізіцця ў рэдактарскім кабіненце была добрая. Я гэта зразумеў пасля таго, як разьюшаная жанчына пакінула яго, несучы з сабой здабычу — «Плэйбой» і яшчэ колькі падобных выданняў. Я зазірнуў да рэдактара Янкі й зразумеў, што без бою ён сваю маёмасць не аддаў: пад спалохным вокам дамавічка застаўся візантыйскіх схаваных рукаў.

Позіркам асуджанага на смяротную страту ён пазірала ў вакно. Жонка з выглядам пераможцы падышла да бліжэйшай сметніцы і ўрачыста запіхнула ў яе часопісы. Пераканалася, што з мужавага кабінету ёйнія дзеянні былі заўважаныя, і з ганарлівай ўзвіжай галавой сышла.

Рэдактар Янка разгублены пакруціў галавой, зірнуў на мяне, шукаючы падтрымкі. Я ўздыхнуў, выказаўчы маўклівую салідарнасць: што возьмеш з жанчыны! Спадзяюся, маё часове начальства паспела калі не прачытаць, дык хоць бы ўсе фоткі разгледзець...

Начальніца, відавочна, не чакала настолькі яўнай падтрымкі з майго боку. Рэдактар уважліва

паглядзеў мне ў вочы. Спадзяюся, яму ўдалося ўбачыць там шчырую зацікаўленасць лёсам нашага літаратурнага часопісу. Прынамсі, я вельмі стараўся, каб яна з'явілася ў позірку.

Рэдактар перавёў пагляд на свой стол і цяжка ўздыхнуў. Некалькі хвілінаў ён сядзеў, утаропіўшыся ў адну кропку. Я чіхенька адкашляўся і запытаў:

— Дык што з конкурсам?

— З конкурсам, з конкурсам...

— Дамавічок, відаць, усё ніяк не мог ачомацца ад жончынага налёту. — Ах, з конкурсам!

Ягоныя вочы радасна забліталі. Сіняк пад вокам надаў гэтаму зязнню непаўторную колеравую гаму — на зайдзрасць усім дызайнерам. Гэты ліхаманкавы бляск мне чамусыці не спадабаўся.

Рэдактар падскочыў і пачаў шпарка хадзіць па пакой з кута ў кут. У гэтым сваім соўгандні ён быў падобны да мульцашнага мышаняці, якое на двух лапках стараецца ўцячаць ад нахабнага рудога гаспадарскага ката.

— Я падумаў, што мы памяняем канцепцыю конкурсу. Мы не будзем звяртатца да спонсараў. Мы арганізуем справу так, што самі спонсары будуць змагацца за права даша нам гроши! Мы будзем друкаваць вершы маладых паэтаў, а побач з творамі — аголенія фатадымкі саміх паэтаў. Гэта будзе фурор! Такі нумар у нас з рукамі адварвуз! Я нават прыдумаў назыву — «Літаратурная парвэнЮ». Піши — чаго стаіш, як слуп? Так і пазнач у назве вялікі літарамі — «НЮ».

У мяне былі сумневы наконт слова «парвэню»: слоўнік цвердзіў, што яна мае ніякі род. Але рэдактар мае сумневы адразу адпрэчыў:

— Мы ж не можам пісаць пра дзяўчат «літаратурнаE»...

— Дык і слова, здаецца, не з самым лепшым сэнсам, — не здаваўся я.

Аднак спрачацца з начальствам было надзвычай цяжка:

— Затое слова прыгожае. І гучыць так, як трэба нам. А калі нязгодны — прыдумай іншы варыянт, — дамавічок задумаўся, прымружкы падбітае вока: — Можаш, у скрайнім разе, памяняць слова «літаратурная». Ідзі, напіши абвестку пра конкурс. За адным разам і пра назыву падумаеш.

* * *

Абвестка пра конкурс была выстаўлена на ўсіх папулярных літаратурных сайтах. Рэдактар Янка з нецярпівасцю паднімаў руку, чакаючы хвалі зварота. Ён распісваў мне бліскучыя перспектывы выдання (а разам з ім і ўсёй літаратурой) пасля такога креатыўнага ходу:

— Мы прымусім усіх гаварыць пра сябе. Гэта будзе больш крута, чым нават шматкроць абгавораная Нобелеўская прэмія. Што такое Нобелеўская? Гэта ўжо адпрацаваны элемент масавай культуры. Мая прыдумка дасць другое дыханне вытанчанай пазіціі. Яна зробіць элітарную

літаратуру предметам масавага спажывання.

У гэтых момантах у кабінет пагрекалі. У дзвярах з'явілася жанчына загадненай іздвоўнага ўзросту, калі на юныя дзівочыя мары набрыніваюць усведомленым салодкім віном спакусы. Кобальтавага колеру плащч, нябесныя вочы, лёгкая асіметрычнасць рысаў твару — перад нашымі вачымі зіхацеў, пераліваючыся на пераломах граняў чысцоткі сапфіру. Мы маўчалі, уражаны.

— Я бачыла абвестку на сайце, — назвала яна папулярны Інтэрнэт-рэсурс, — і хацела б надрукаваць у вашым часопісе свае вершы. Восі тут я іх прынесла. І фатадымкі таксама.

Рэдактар ачомаўся першым. Прапанаваўшы гасці сесці, ён хуценька выпраўдзіў мяне за парог, прапанаваўшы напісаць уступнае слова ад рэдакцыі для выпуску «Літаратурная парвэнЮ». Калі я выйшаў, за мной ціха, але настойліва шчоўкнушы замок.

Спяшацца не было куды. Я на грэў вады і заварыў каву. Справа заняла лічаныя хвіліны. Аднак высветлілася, што я пратычыўся. Не паспей я зрабіць першы глыток, як дзвяры рэдактарскага кабінету расчыніліся. Хутка, занадта хутка...

Дамавічок паказаўся на парозе. Ён быў у паніцы:

— Не-не, што вы, што вы! Не магу! Не-ма-гу!

Божухна, што яна там з ім зрабіла? Што павінна зрабіць маладая прыгожая кабета, каб мужчына, які застаўся з ёй самасам, так хуценька выскочыў ад яе? Якую непрыстойную прапанову яна агучыла?

Тым часам рэдактар працягваў гаварыць. У ягоным голасе праўліся жаласныя ноткі:

— Я ёсё цудоўна разумею, але і вы ўвайдзіце ў маё становішча. У нас саліднае кансерватыўнае, традыцыйна-націсцкое выданне. Калі мы будзем друкаваць мадэрністкі штучкі, мы страцім большую частку чытачоў. Нас не зразумеюць! Магчыма, вам варта пашукаць іншае выданне, скіраванае акурат у бок літаратурных эксперыменту. Урэшце, можна ж размісьціць свае экзэрсісы ў Інтэрнэце. А на вас не ўстае... — дамавічок запнуўся, залыпаў вачымі, але імгненна выпраўляўся: — На вас, на вашыя творы ў нас нестаете месца.

— Але чаму? Чаму вы так катэгарычна адмаўляеце? Магчыма, друкаванне эксперыментатарскіх вершаў акурат стане неабходнай разынкай у вашым часопісе, — госця прамаўляла з непахіснай перакананасцю. — Урэшце, вы ж яшчэ не бачылі мой портфоліё!

З гэтымі словамі яна махнула рукой пачкам фатадымкі. Рэдактар уздыхнуў і зрабіў мne знак ісці за ім у кабінет: ён відавочна баяўся заставацца адзін

► АПАВЯДАННЕ

ГОЛЬХ ПАЭТАК НЕ БЫВАЕ ЗАШМАТ

◀ Працяг.
Пачатак на стар. 9.

Я зазірнуў паўзверх ягонага пляча. Каляровыя паляроідныя картачкі паказвалі што заўгодна, але толькі не чалавече цела. На адной з іх цёплыя жоўтыя плямы межавалі з халоднымі сіне-зялёнімі палосамі й бруднымі брунатнімі геаметрычнымі фігурамі. Подпіс паведамляў, што мы бачым «Аголеную мадэль на нудысцкім пляжы».

На рэдактара Янку было балюча глядзець. Здавалася, што частка фарбаў прерапаўла са здымкаў на яго: на зялёнім твары пачалі з'яўляцца сінія й чырвонія плямы. Ён яшчэ раз прасіпеў:

— Што гэта?

— Гэта фотаздымкі з карцін майго мужа. Ён у мяне мастав. Я пазавала яму аголенай. Вось такой ён пабачыў мяне ў сваіх творах, — яе ганарыстай упэўненасці можна было пазайздросціць.

— Не, не і яшчэ раз — не! — у голасе майго начальства гучала гістэрыка. Да чаго, аднак, можа давесці чалавека сузіранне авангарднага мастацтва! А яшчэ кажуць, што яно не можа крануць чалавече душы...

Калі госція пакінула нас, шэф зняслена зваліўся на сваё крэсла. Некалікіх хвілінай ён моўчкі сядзеў, сузіраючы нейкую кропку ў прасторы, бачную яму аднаму. Нарэшце разляпіў вусны:

— Будзе прысутнічай у майм кабінцы падчас візітаў наступных конкурсантаў. Лічы, што гэта загад.

Вусны й вочы ў яго закрыліся сінхронна. У цішыі мы праседзелі хвілінаў дзесяць, дамавічок не варушыўся. Каб не пабудзіць яго, я ціхенъка ўзняўся ў пасунуўся на выхад. Аднак высветлілася, што ён не спіць.

— Сядзь на месца і думай над уступным словам да нумару, — прагучала ў мяне за спінай. Давялося падпрадкаўца.

Так прамінула каля паўгадзіны: я пісаў, дамавік сядзеў з зачыткамі вачыма. Раштам пачаўся рэзкі гук. У дзвіярах стаяла жанчына каляпенсійнага веку і цокала доўгімі пазногцямі ў шушак.

— Можна ўвайсці! — яна не столькі запытала, колькі сама сабе паведаміла.

На твары кабеты выразна праступала ўсё ейнае жыццё: ранніе няўдалае вяселле і некалькі гадоў з мужам-няўдалікам, развод і халодныя самотныя ночы, бязладныя службовыя раманы, кавалеры на тыдзень, неаднаразовыя змены працы. На квадратнай фігуры неахайнімі мехамі вісё ружовы пінжак, які дапаўняла спадніца колеру моцна запаранай гарбаты.

Яна прыйшла да стала і шлённула на яго пачак паперы, патэтычна паведаміўшы:

— Вершы!

Сама села, склаўшы на каленях рукі. Тоўстыя кароткія пальцы вечнай бухгалтаркі былі ўпрыгожаныя доўгімі накладнымі пазногцямі — чырвонімі ў белыя і бязавыя зорачкі.

Я падняўся са свайго крэсла і стаў за дамавіком. Вершы навай візітэркі сведчылі, што яна

доўгія гады фанатычна слухала радыёпрограму «Віншуем вас» і чытала часопіс «Гаспадыня»:

*Ты сышоў, а я
Не пабегла ўслед.
І застаўся ціпер
Без цябе мой сусвет.*

Бадай што, такую «Гаўрыліду» можна пісаць кілеметрамі. І нават стараща асабліва не давядзенца. Аднак дамавік, відаць, так не думаў. Ён пачаў шчасліва адстукаўшы нейкі тakt, напаўголосу сам сабе дэкламаваў найбольш упадбаныя радкі.

— Мы гэта восьмем, абавязкова будзем друкаваць! — урэшце паведаміў ён аўтарцы, якія ўвесе гэты час моўчкі чакала вердыкту.

— Дзякую, а калі прыходзіць на фотасесію?

— Якую фотасесію? — голас рэдактара задръжэў.

— Ведам «на якую» — для нумару з аголенымі аўтаркамі! — яна ў непараўненні глядзела на нас.

Павісла цяжкая няўмекая паўза. Рэдактар пракашляўся, я адпойз на сваё месца.

— Вы, мабыць, не зусім правільна зразумелі нашу канцепцыю. Мы планавалі зрабіць ню-фотасесію для маладых паэтак, — асцярожна пачало тлумачыць маё начальства.

— Менавіта так я і зразумела! Я і ёсьць маладая паэтка, практична яшчэ пачаткоўка. Усе вось гэтыя вершы, — указальны палец асуджальна ткнуўся ў пачак, які ляжаў перад рэдактарам, — я напісала за апошні месец... Пасля таго, як мяне пакінуў мой каҳаны...

Пры апошній фразе заблішчэлі слёзы. Кабета дастала з сумачкі хустачку і стала прамакаць вочы.

Міліцыянты, якія прыйшлі праверыць, ці не парушаем мы дэкрэт прэзідэнта і ці не займаємся продажам жанчын за мяжу, спазніліся. Ix апярэдзілі лекары

Рэдактар нервова задръжкаў:

— Баюся, што мы не знайдзем з вами паразумення ў гэтым пытанні. Мне патрабуюцца ма-ла-ды-я паэткі!

— Дык я ж не старая!

— Ведаецце, мы хочам стварыць прывабны, таварны імідж маладой паэзіі...

— Дык я для вас «непрываўная»?

— Вы не так зразумелі! Я кажу пра вобраз пазэзіі. Мы хочам, каб яна асцярожвалася з маладой дзяўчынай, поўнай у сваіх вершах мараў, летуценняў...

— Дык і ў мяне ёсьць мары і летуценні ў вершах!

— Так, вы мяне пераканалі! У вас цудоўныя вершы, і мы іх абавязкова надрукуем. Але не перажывайце моцна, калі здарыцца так, што ў гэты нумар яны не патрапяць, бо на ўсіх ахвотных можа не хапіць месца...

— Ах так! — слёзаў на твары не было й следу: іні дарожак на пудры, іні пацёкаў ад туспы каля вачей.

— Знанчыць, не хочаце друкаваць? Ну, вы яшчэ пра гэта пашкадуецце! Я ў міністэрства пайду скардзіца. І ў суд на вас падам, што даяце непраўдзівую рэкламу!

Раз'яtranай гарпіяй яна выскочыла з пакою, не забыўши прыхапіць з сабой усе вершы. Цікава: яна збралася вярнуць былога каҳанка гэтакі фоткай ці набыць новых?..

Ну вось, здаецца, дзень не заладзіўся. Цікава, якія яшчэ сюрпризы нас чакаюць з гэтым конкурсам? Нешта іх мнагавата на адзін дзень.

Я нават не здзівіўся, калі ў кабінет зазірнула чарговая на-ведвальніца. Ну, хіба што зусім кірху.

Гэта было амаль незямное стварэнне: фарбованая завітая бландзінка з блакітнымі вачыма, на якія раз-пораз апушкалася доўгія вейкі. Для поўнага падабенства з лялькай ёй бракавала толькі вялізнага касніка. Павя-зашы ў яго, нашую новую госцю можна было ставіць у вітрыну, і ніхто б не здагадаўся, што перад ім жывы чалавек.

Мой шэф маўчай, бездапаможна лышаў вачыма, пакуль кабета усаджвалася ў закідвалага нагу на нагу. Яна таксама маўчала, разглядаючы яго. Потым спыталася:

— А паліш у вас можна?

Толькі гэта пытанне вывела дамавіка з кататанічнага ста-ну. Ён порсткі падсунуў госці попелку, аднекуль выцягнуў запальнічку.

— З чым вы да нас завіталі?

Госці крытычным поглядам правяла рэвізію памяшкання, скептычна гмыкнула:

— Дык жа — на конкурс! Дру-кавацца!

На рэдактара нібы лінулі жы-вой вады: ён ажыў, пажаваў, на шчоках праступіў румянак. Ясная рабч! Гэта наведніца адрознівала-

— Вершы. Для нумару.

Госця залівіста засмиялася:

— Ды ладна, хопіць ужо гэ-тай камеды! Я не падсадная, я прыйшла сюды адна — можаце выйсці за дзвёры і паглядзець.

— Яна нават падскочыла і прыадчыніла дзвёры: — Каку вам шчыра, я проста пабачыла вашу аўтаву, і яна мяне зацікавіла. Вось і адгукнулася на яе. Нават фатаздымкі прынесла. Але калі ваш фатограф будзе рабіць іншыя — што ж, я не супраць!

На стол леглі картачкі. Я зазірнуў праз рэдактарава плячо. Ух ты! Гэта было больш крута, чым «Плэйбой». Тая дзеўка з сіліконавымі цыпкамі выглядала вясковай няўмекай побач з нашай суразмоўцай. Чаго толькі ні было на тых здымках! Нашая геранія вырабляла там ледзь не цыркавыя нумары. І было відаць, што робіць яна гэта з неблагой спрэктыванасцю ў імпэтам.

Рэдактар захапіўся праглядам картачак, і толькі далікатнае пакерхванне госці вывела яго з раўнавагі. Янка прыкрыў здымкі абездзювома рукамі і заклапочна зірнуў на дзвёры. «Баіцца, што жонка зойдзе», — зразумеў я.

Супакоўшыся, дамавік пракаля-нуў разглядаў карткі. Нарэшце адараўся і, цяжка ўздыхнуўши, сказаў з непрыхаваным жalem:

— Але мы не можам друкаваць без вершаў...

На твары візітэркі з'явілася здзіўленне, на змену яму прыйшло расчараўванне й пагарда:

— Я думала, тут грунтоўная фірма, а аказаўся — памыліла-ся!

Рэдактар глытаў слінкі, бачачы, як фатаздымкі знікаюць у жаночай сумачцы. А наведніца тым часам працягвала гаварыць:

— Напісалі б адразу, што вы хочаце ве-ершы. А то ўводзіце ў зман нармальных людзей! «Аголеная паэткі», «ню-фотасесія»! Мне працаваць трэба, а я тут на вас час марну...

Нават пасля ейнага сыходу маё начальства доўга працягвала глядзець усёдзіўшы. Здаецца, аднікакоў не здадзіць. Сапраўды, Сапраўды, Сапраўды...

Наступная госця ўвайшла ў кабінет аднічасова з груканнем. «Фурыя! — першае слова, што прыйшло мне на розум. Другое таксама паходзіла з грэцкай міфалогіі: «Эрынія».

Чорныя валасы з кароткай французскай стрыжкай аблімоваўлі даволі-такі прыгожы твар. Падабенства з пагрозлівай антычнай месціцай выклікалі раздзымутыя ад гневу ноздры. Я паглядзеў на дамавічку: па тым, як ён сцяўся, чакаючы выбуху, было відавочна, што з фурыяй ён знаёмы.

Яна абурана кінула перад рэдактарам нейкія раздрукі. Пазіцыя за спінай начальства дазваляла мне без усялякіх складаццаў пабачыць змест паперак.

Гэта былі раздрукі з сайту. З нашай абвесткай.

— Што гэта? — такі голас можна выкарыстоўваць заміж рэфрыжэраторных установак. Ідеальная прыдатны для захавання продуктаў у вечным холадзе.

— Гэта вашая абвестка?

Рэдактар паглядзеў на яе позіркам ката, злойленага надскінутым збанком смятаны. Мне падалося, што ён пралічвае: што прынясе меншыя страты: прызнанне ці адмаўленне? Я на ягоным месцы не адмаўляўся: доказы былі неаспречнымі.

Напэўна, рэдактар вырашыў гэтак сама: ён асцярожна махнүў галавой на знак згоды.

Пасля нядоўгай напружанай паўзы фурыя сказала:

— Я не буду чытаць вам лекцыю наконт продажу жаночага цела. Вы гэта і без мяне цудоўна ведаецце. Я проста вас папярэджаю, што заўтра ж насупраць вокнаў ваша рэдакцыя з'яўліца наш пікет. Паглядзім, як доўга вы будзеце спакойна хадзіць на працу!

Дамавічка закалаціла нервовую ікаўку. Відавочна, яго не цешыла перспектыва як мінімум двойчы ў дзені праляганаць уздиў шэрагу раззлаваных феміністак. Ён зацікавана азірнуўся па баках, шукаючы падтрымкі.

▶ ПЕРАКЛАД

РАССТРАЛЯНАЯ ПАЭЗІЯ УКРАІНЫ

1937 год лічыцца самым жахлівым па размаху рэпрэсій. Усяго, па няпоўных, недакладных дадзеных, у ССРБ у 20–50-я гады мінулага стагоддзя пацярпела каля дзвюх тысячай літаратараў, з якіх амаль пайтaryты тысячи загінула ў турмах і лагерах. Пад рэпрэсіі патрапіла каля 90% літаратараў, прынятых у Саюз пісьменнікаў у 1934 годзе.

Вельмі цяжкія страты панесла і украінская літаратура. Было рэпрэсавана больш за 300 літаратараў, з іх толькі 25 вярнуліся жывымі і далучыліся да творчага жыцця.

Дагэтуль літаратурная спадына пераважней большасці рэпрэсаваных пісьменнікаў не перавыдадзеная і недаступная для грамадства. Рукапісныя матэрыялы абсалютнай большасці рэпрэсаваных пісьменнікаў, іх асабістыя бібліятэкі, перапіска ці знішчаныя, ці невядома дзе захоўваюцца.

Балюча і сумна. З літаратуры выбівалі найлепшых.

Прадстаўляем беларускаму чытачу па адным творы ўсяго толькі 12 украінскіх паэтаў, якія загінулі ад рэпрэсіі у змрочныя 30-я гады....

ЯКІУ САЎЧАНКА (1890–1937)

* * *

Стайць. Бы воск. І скрушна плача:
— Адзін між трупамі пайду.
Ўгары Чырвоны Воран крача
На кроў. На буру. На бяду.

І як звярнуцца да Пустыні?
Ці звонам арф, ці крыкам труб?
З Ніё Белых — ў Чорныя закінуў
З душою чорта — Крывалюб.

З душою чорта — што ён бачыць!
(Данину — з Белых Лілій дай!).
Тужы на камені. Жабрача,
Крывей ў апошні раз рыйдай.

Для барацьбы ён — надламаны.
Пасмеў бы — прахам барацьба!
На сэрцы сцеле нач туманы,
А над туманамі журба.

Камусь... Далёкім — скрушна плача:
— Да Белых Ніё хачу ізноў.
Ўгары Чырвоны Воран крача.
Чырвоны Воран чуе кроў.

МАРКО ВАРАНЫ (1904–1937)

Слова

Прыспелі начы цёмныя, бы глеба,
і ў цішы волкай туляцца сады.
Спадаючы нема ў плынь густой вады
мільёны год і лісця, і зоркі з неба.

У цемры дзе не ѹдзі, не чутны крокі,
у тайнай цішы губяцца сляды...
А дзесь над вамі сёлы й гарады,
Гасподні зірк узводзіцца стовокі.

Так прамільгне жыццё — клубок
дышлем,
калейдаскоп адвечных нашых тэм
расколецца аб таямніцу чорнай начы.

Ды пакідае нам хаос разлук
ў пяшчотнасці расчыненія вочы
і Слова, выспелае з гойных мук.

ДЗМІТРО ЗАГУЛ (1890–1944)

* * *

Я чую песню, бы скроў сон
Далёкі Чарамош гуркоча;
Выразна чуецца штоночы
Шум сосен, лісця, нейкі звон.
І штосьці той песні ва ўнісон
Так міла ў сэрцы зашапоча.

То спеў засмучаных фляяр,
То стогны змрочныя трэмбіты, —
Лугоў зашэпчуць аксаміты
І з сэрца скоціцца цяжкар.
Туды, дзе скалы аж да хмар,
Хацеў бы мчацца праз блакіты,
Дзе спеў засмучаных фляяр,
Дзе стогны змрочныя трэмбіты.

МІХАЙЛЬ СЕМЯНКО
(1892–1937)**Акіян**

Ці ёсць на свеце
Яшчэ больш тайнае,
Як гэта пяяучы-туманнае
Слова — акіян.
Колькі людзей-герояў
У шыр тваю ўпівалася —
Колькі надзей ламалася
Скрозь туман.
Колькі народаў тваім водамі —
Праз пену бурлівых міль —
Змагалася з бурамі й непагодамі,
Праклінала магутны
Штыль.
Колькі губ бязгучна сцікалася
Ў жаданіні няпэўных ран
І праклінала — і бласлаўляла
Ў шэпаце:
Акіян.
І — закаханы — я ад мрояў млею —
Прагну часам абастрыйць пачуцця стан
Да цябе — пазней — прыходзь — сагрою
І душа паўнютка невыразных
Ран.
Што гэта мне і сёння ўдарыла —
За колам палярным — барабан?
Сэрца ўва мне клічна захмарыла —
Акіян!

МІКОЛА ЗЭРАЎ (1890–1937)

* * *

Было шчасліве дзесяцігоддзе-сон.
Бурліва кроў у жылы аж калола,
І экстатычны сонц жывія колы
Ўзляталі ў неба сіняга плафон.

І кожны год гучаў на іншы тон,
На кожным дні свая пячаць ляжалі;
Здавалася, што лёс працягла-сталы
Не зведае канца і перапон.

Ўміг скончылася шчасця чараванне:
Асенін дзень, цяпло і сонцязянне
Пабачылі мяне сухім сцяблом.

Стаю нямы і жыць ужо бяссілы:
Үсе думкі там — пад жаласным гарбом
Неміласэрна ранніе магілы.

МАЙК ЙАГАНСЭН (1895–1937)

Паэзія

Радзілі мы з табою столікі слову —
Хоць імі месяц засяляй ў дасвецці.
Мы выснавалі столікі, столікі сініх сноў,
На ўсіх планетах нашы йграюць дзеци.

Мы моры ўсе з табою аблылі,
Усе затокі ў ціхаакіянні.
Шакалам месяц з-за хмар смыліў,
Над галавой ківаліся ліяны.

Мы працавалі ў рысавых палях,
Нас белыя нагайкай білі людзі.
Ўсе раны свету — на тваіх руках,
А боль і гнеў — мае ўвабралі грудзі.

Дык вось, апошня мы зладзім барыкады,
І ты апошняга застрэліш караля.
Па ўсёй зямлі буйныя ўстануць рады
І ты памрэш, сябровачка мая.

ВАСІЛЬ БАБІНСКІ (1898–1937)

Чарназём

(УРЫВАК)

Чорнай ноччу далаеш нябачны бар’ер:
Б’ещца сэрца ў грудзях неспакойна.
Вые вецер, як бедны, стрывожаны звер,
Што прарочыць пажары і войны.

Прытуліся грудзьмі да матулі-зямлі
І далонь запусці ў янона:
Чуеш? Дыхае жар клапатное ралті,
Цяміш? Кроў барвавее чырвона...

Паўслухайся нутром. Чарназём твой
не змоўк,
Ён шапоча паему былому.
Вецер! Сціхні! Што выеш, бы ранены воўк,
Ты мой брат, родны брат чарназёму!

МІХАЙЛА ДРАЙ-ХМАРА
(1889–1939)**Сімфонія**

Расцвіла эстрада медным громам-кветам
і пяшчотным тонам ablіла каштан,
плюсканула ў люстра зорнае сусвету —
скрыпкамі блакітны заіскрый крыштал...

Джаляць і цалуюць флейтаў палкіх вось,
лашчатаца габояў думныя чмялі...
Сэрца маладое п’е п’янкія росы,
хоча жыць, стараца на сваёй зямлі...

Скрыпкі ашалелі, і грыміць фанфары,
лецічы на плёсы цёмнага Дняпра, —
ды Дняпра не стала... То гульня вядзьмарак
ці нябачных струн дзівосная ігра...

Мора цымою цымее, толькі мол — бы
ў крэйдзе
(поўно аблажыла хмарак войска-раць),
і паснулі ціха караблі на рэйдзе,
а на рэях зоркі золатам гараць.

АЛЕКСА УЛЫЗЬКО (1908–1934)

Рамантыку

Трывай, трывай, о, мройны браце!
Пакіньям змрок, маркоты рай!
З жыццём нам доўга щэг гуляці
І несці сэрца на адчай!

Не зазвініць ужо шаломы —
Пазабываны скіф, сармат!

Чаму шкада? Крутыя зломы
Нясуть сімfonі гармат!..

І ты, і ён, і я — малеча
У калатнечы гроз і мас!
Прымай жыццё без дум і спрэчак,
Бо з ім і логіка і час!

ЯЎГЕН ПЛУЖНЫК (1898–1936)

* * *

Дзень сёння ўпершыню, відаць, за лета
Палям прысмаленым чало абмъў;
Цераз дажджу набеглага прасветы
Зачырванеліся смарагды ніў.

Грамы спякоту выкупалі ў хмараах,
Вясёлкай прыўзнялі нябесны звод, —
І на вяскоўцаўскіх стамлёных тварах
Не так заметна слова — недарод!

І вэрхал жаб з лугоў такі вясёлы
Каціўся ў наваколле да зары,
Што ў ноч выкрывалі ў адчай сёлы,
Бы шептам, песьень словы-змагары...

А снілася: паўднёвы вецер звонкі,
Каса змяёй блішчыць сярод расін...
Ва ўсіх газетах новыя калонкі —
Што хлеба, людзі, выстачыць усім!

КОСЦЬ БУРЭВІЙ (ЭДВАРД СТРЫХА) (1888–1934)

Зозендропія

(УРЫВАК)

Чырвоны чыннік!
Час чырвоны!

Чынуша,
чэрыва,
чало.
Чабор частуе,
чад чаруе,
чарот чаўрэе між чаўноў.

Бач, вочы плачуць?
Бач, рагочуць? —
чужак пачухвае свінню...
Чырвоны конь чубаты скача

насустрач чорнаму каню...
Няхай ён белы, —
усім чарцям адна цана:
боль,

боль,
боль,
боль,
бярозак белых,
чырвона-белая сцяна!

Мэрсі, чырвоны мой чытача!
Мэрсі, што чынна пачакаў,
пакуль я, чуйны да Чэка,
алітэрацыі наўдачу

на ч,
на р,
на б
чыркаў

СЦЯПАН БЭН (1900–1937)

* * *

Звініць хрушчы, цвітуць чарэшні,
Дзяўчытаты водзяць «жураўля».
На кантар ловіць вечар грэшны
Залатагрывага каня.

Стаю я ў прыцемку дубровы,
І думы вечара таю.
Вясна куе камусь дарогі...
Ці хутка выкуе маю?

Якія слова там сустрэну?
Зародзіць тут каму ў палях?
Адчулі птушкі лёсаў змену...
Цвіце туманамі зямля.

ЛЕАНІД ДРАНЬКО-МАЙСЮК: «БЕЛАРУСКАЯ ПАЭЗІЯ — СВЕЦКАЯ РЭЛІГІЯ ПРЫГОЖЫХ ЛЮДЗЕЙ»

10 кастрычніка адзначыў пяцідзесяцігадовы юбілей паэт Леанід Дранько-Майсюк. На ягоным творчым рахунку паэтычныя зборнікі «Вандрунік» (1983), «Над пляцам» (1986), зборнікі вершаў і эсэ «Тут» (1990), «Акропаль» (1994), «Стомленасць Парыжам» (1995), «Гаспада» (1998), «Паэтаграфічны раман» (2002), «Вершы. Каханне. Проза» (2003), книга сатырычных алавяданняў «Пра тое, як я...» (1992). Напярэдадні юбілею паэт завітаў у «Вольную студыю», дзе ёй адбылася размова пра час і літаратуру, пра тое, што ў жыцці натхнене і абурае.

Міхась Скобла, перадача «Вольная студыя» Радыё Свабода

«У школах скарачаецца сваё, а павялічваецца чужое»

Міхась Скобла: «Леанід, вельмі своеасаблівы падарунак да твойго пяцідзесяцігоддзя зрабіла Міністэрства адукцыі. Тваё імя знікла са школьніх праграмаў па літаратуре — разам з іменамі Уладзімера Някляева, Вольгі Іпатавай, Сяянланы Алексіевіч, іншых пісьменнікаў. Цябе эта вельмі засмуціла?»

Леанід Дранько-Майсюк: «Нічога, не памрэм, будзем жыць і з гэтым. Я хацеў бы гэтую складаную праблему вывесці за межы майго імя я сказаць пра тое, што

колькасць гадзінаў, якая адведзеная ў нашых навучальных установах на вывучэнне беларускай мовы й літаратуры, вельмі малая... Мы павінны зразумець, што кніга не паддлягае замененія электроннай версіяй, калі мы адкінем культ коміксу, падробак, пераробак, усялякіх падмалёвак і падтапізовак... Калі мы выпрацуем законы, паводле якіх будуть карацца «дзеячы», дзеянасць якіх накіравана на тое, каб забяспечыць школьнія бібліятэкі скарочанымі варыянтамі класічных твораў... Урэшце, калі мы здолеем прапанаваць грамадству заместа культуры жывата культа розуму?»

Вось тады, я ўпэўнены, паэзія верненца ў вялікія аўдыторыі. Працэс гэтых няпросты і даволі доўгі, але я веру: не адзінкі, а сотні і тысячы будуть слухаць паэтаў. Беларуская паэзія па сутнасці сваія народная, яна не можа заставацца на хісткіх эстрадках перформансаў ці на старонках пілоністых выданняў, наклад якіх сарамліва прыкрываеца лічбай 299. Беларуская паэзія — свецкая рэлігія прыгожых людзей, памятайма пра гэта!»

М. Скобла: «А якая самая масавая аўдыторыя, перад якою табе даводзілася выступаць з чытаннем вершаў?»

Л. Дранько-Майсюк: «Пяцьсот, а можа, і ўсе шэсцьсот удзячных слухачоў слухалі вершы ў Мастах. Вельмі шмат людзей было ў 1997 годзе на мэйтвінгах у сталічнай філармоніі. Вялікая аўдыторыя была на «Славянскім базары». Маладэчанскі фестываль песні пазней можна згадаць».

М. Скобла: «А згадай самую нешматлюдную залу.»

Л. Дранько-Майсюк: «Самая нешматлюдная залі ў Еўропе. У Парыжы мяне слухалі дзесяць чалавек, у Мадрыдзе — пяць, у Лісабоне — трох».

«Кожны паэт мусіць напісаць кніжку добраі практичнай прозы»

М. Скобла: «Значыць, выступаць трэба дома... Апошнім часам ты пішаши і прозу. I мне тут хочацца згадаць лібімага намі абодвумі Міхася Стральцова: «Люблю я прозы дух цвярозы, яе густы зямляны дух. Яна і жартам, як сур'ёзам, карчы варочае за двух». А вось мне здаецца, што мастацкія магчымасці паэзіі значна большыя, чымся прозы, — пагадзіся».

Л. Дранько-Майсюк: «Ёсць і іншая думка. Кажуць, што ў прозы шырэйшае дыханне. Аднак жа і ў паэзіі дыханне не менш аб'ёмена. Згадайма «Новую зямлю», «Сымона-музыку», альбо дзве апошнія, абсалютна цудоўныя паэмы Уладзімера Някляева «Паланэз» і «Ложак для пчальчы». Гэтыя творы сведчадзяць, што глыбіня ў вышыні паэтычныя — бязмерныя.

У літаратурным інстытуце мяне вучылі, што паміж паэзіяй і прозай няма ніякай розніцы, хіба што розніца існуе ў рытме. У прозы ён менш акцэнтаваны. У 1989 годзе Галіна Булыка пазнаёміла мяне з маскоўскім паэтам Юрыем Кузняцовым. Ён тады гасціў у Менску. І вось частую я ў сябе дома вялікага расійскага паэта кавай (дарэчы, ад гарэлкі ён адмовіўся) і пытаюся: «А чаму вы, Юры Палікарпавіч, не пішаце прозу?» Ён адказвае: «Уся мая проза ў мае паэзіі».

І ўсё ж ёсць, скажу так, тэмы ўласна празайчыя. І кожны паэт мусіць напісаць кніжку добраі практичнай прозы — ад светлага дэтэктыву да дапаможніка, напрыклад, па пчальстве ці агародніцтве».

«Без Антона Луцкевіча не было бы Беларусі як дзяржавы!»

М. Скобла: «Ведаю, што ты апошнім часам працуеш над тэмай «Антон Луцкевіч і Даўыд-Гарадок». Што ў выніку павінна атрымацца?»

Л. Дранько-Майсюк: «У выніку павінна атрымацца аповесць-п'еса. Яна будзе называцца «З Вільні ў Даўыд-Гарадок, і з Даўыд-Гарадка ў Вільню». Дзякуючы Анатолю Сідарэвічу, ягонаі стараннай, высокапрафесійнай працы па вяртанні вялікай спадчыны Антона Луцкевіча, дзякуючы Сяргею Дубаўцу, ягонаму аналітычнаму мастацтву, праз якое эпоха Луцкевіча наблізілася да мяне, дзякуючы клопату прафесара Уладзімера Міхнюка і

Леанід Дранько-Майсюк. 2002 г.

сапраўднага паэта архічнай прасторы Віталія Скарабана, я адчуў, што мушу напісаць свою прозу пра дырэктара Беларускага музея ў Вільні Антона Луцкевіча.

Менавіта ў такай якасці ён прыехаў у 1936 годзе ў Даўыд-Гарадок, каб даследаваць дубовыя труны, якія былі знайдзены падчас будаўніцтва царквы на Замкавай гары. Антон Луцкевіч навукова даказаў, што ў гэтых дубовых саркафагах пахаваны давыд-гарадоцкія князі, і самі саркафагі знаходзіліся ў культурным слоі зямлі дванаццатага стагоддзя.

Я веру, што неўзабаве нашае грамадства па-сапраўднаму ацэніць дзейнасць Антона Луцкевіча. У Менску яму абавязкована будзе пастаўлены помнік, адчынены музей. Без Антона Луцкевіча не было бы Беларусі як дзяржавы!»

«Літаратура — занятак небяспечны»

М. Скобла: «Леанід, жыў-быў такі японскі мастак Кацусяка Хакусай — аўтар вядомага альбому «Трыцаць шэсць відаў Фудзіямы». Ён пісаў у розных манерах, і кожнага разу, мяняючы манеру, мяняў і сваё імя. I такіх перыядоў у ягоным жыцці было больш за трыцаць. А ў цябе патрэбы ў псеўданіме ніколі не ўзнікала?»

Л. Дранько-Майсюк: «Я ніколі не карыстаўся псеўданімамі. Ёсць такі панятак — гетэрнімія, гетэрнімны — азначае «познаніменны». Нашыя паэты, нашыя класікі любілі па неабходнасці (сацыяльны і палітычны) масацтва гетэрнімії. Успомнім шматлікія псеўданімы Якуба Коласа, Кандрата Крапівы, Францішка Багушэвіча, Алаізы Пашкевіч... Літаратура — занятак небяспечны, і таму аўтар звычайна прыкрываў сваё сапраўднае прозвішча выдуманым іменем. А

яшчэ, каб стварыць уражанне, што, напрыклад, ён, Францішак Багушэвіч, у мастацкім пісьменстве не адзін.

Варта тут згадаць і вялікага партугальскага паэта Фэрнанду Пэса, сапраўднага карала рознаіменнасці. У яго былі дзесяцікі ў дзесяткі псеўданімаў. Кожны свой рукапіс ён падпісваў новым прозвішчам, даваў гэтamu прозвішчу біяграфію і, па сутнасці, ствараў новага пісьменніка. Псеўданім, нават расшифраваны, заўсёды мае адценне таямнічасці».

«Мы — краіна расцярушаных архіваў»

М. Скобла: «6 кастрычніка ў Беларусі адзначаўся Дзень архівіста. Ці збіраеш ты архіў, ці згодны з Барысам Пастарнакам, які пісаў: «Не надо заводить архіва, над рукописями трястися?»

Л. Дранько-Майсюк: «Мы — краіна расцярушаных архіваў. Таму ўсё тое станоўчae, што робіцца ў галіне архівістыкі, у мяне выклікае вялікую павагу. Сяргей Шупа сабраў два вялікія тамы архіваў БНР. Гэтая праца заслугоўвае ордэн Ганаровага Легіёна. Вельмі пленна працуе даследчык Віталій Скарабан. Документалістыка робіцца мастацкае мысленне дысцыплінаваным, дапамагае пазбягаць фантазійных выкрунтасцяў.

Я збіраю архіў, але пад замком не трываю. Май фотаархівам карыстаючыя журналісты (асабліва іканаграфія 1930 гадоў), а мае рукапісы паступова пераходзяць на захаванне ў Музей гісторыі беларускай літаратуры». Я збіраю архіў, але пад замком не трываю. Май фотаархівам карыстаючыя журналісты (асабліва іканаграфія 1930 гадоў), а мае рукапісы паступова пераходзяць на захаванне ў Музей гісторыі беларускай літаратуры».

«Кнігарні выжывуць этак жа, як выжывілі цэркви»

М. Скобла: «Днямі з Віцебску прыйшла навіна — татмэй-

шыя ўлады загадалі ў гарадскіх кнігарнях гандляваць цыгарэтамі. I кніжныя стэлажы стаяць поруч з цыгарэтнымі. Як табе падабаеца гэтак суседства?»

Л. Дранько-Майсюк: «Павінна быць культура гандлю, і працаваць цыгарэты ці віно поруч з кнігамі — няправільна. Так быць не павінна. Памятаю, як на пачатку 1990-х гадоў началі зікаць бібліятэкі, іх забіралі пад кабінеты, усялякі дзялавыя ўстановы. У нашыя дні знікаюць кнігарні. Вось прадавалі кнігі ў падземным пераходзе станцыі метро «Кастрычніцкая», а цяпер там прадаюць віно. Літаральна на маіх вачах знікла кнігарня «Ноты», яна была на вуліцы Леніна — цяпер там крама па продажы мабільных тэлефонаў (далекажыкаў). Сённяшняя офіна-глінавая пыліўлізацыя засоўвае кнігарні ў цёмныя куты, і пакуль яна перамагае. Спадзяюся, такія стан рэчаў часовы, фатальны наступстваў не будзе. Кнігарні выжывуць гэтак жа, як выжывілі цэркви».

М. Скобла: «Ёсць такая прыродная з'ява — балотны агонь, агонь, які гарыць пад зямлём, у залежах торфу. Наверсе яго тушаць, заліваюць вадой, але ў глыбіні ён недасягальны. Мне здаецца, балотны агонь — добрая метафора беларускай культуры. Мы ж — людзі на балоце. Як доўга культура можа існаваць ва ўмовах падзем'я? Усё ж прыток свежага паветра любому агоню патрэбен, у тым ліку ўтворчаму».

Л. Дранько-Майсюк: «Каранёвая сістэма беларускай культуры вельмі глыбокая. А агонь не толькі спаліяе, не толькі спальвае, агонь — асвятляе, агонь грээ. Я думаю, што згаданы табою невынішчальны балотны агонь сагравае і асвятляе наш шлях у нашу нацыянальную будучынню».

МОВА

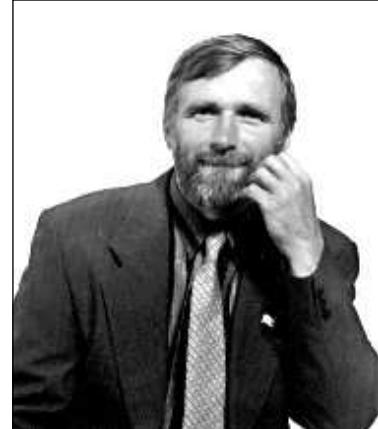
БЕЛАРУСКІЯ АБРАЗЫ І ПРАКЛЁНЫ

Язэп ПАЛУБЯТКА

Справеку павялося, што людзі не толькі мілуюцца, цешацца, зычаць адзін аднаму добра ды шчасця, кажуць шчырыя пажадані ў далёку дарогу, але і шлюць адзін аднаму праклёны ці, кажучы болей дакладна, лаюцца. Адразу хачу адзначыць, што тут я не буду кранаць тых слоў і выказванняў, у якіх гаворка ёдзе пра Бога, душу д'ябла ды маці (брудны мацюк), тое, што вы можаце пачуць штодня ў грамадскім транспарце, на працы ці праста на вуліцы, усё тое, што абражаете чалавечую годнасць. Пасля шматлікіх гутарак са старымі людзьмі я прыйшоў да высновы, што такія выказванні — не здабыткі нашай мовы. Яно чужое, прынесенае нам звонку, і гэта асабліва адчувалася гадоў трывіцаць таму назад у заходніх абласцях Беларусі. Цяпер і там расейскім матам крываюць ад чыноўніка да даяркі.

Наша жыццё ёсьць, было і будзе разнастайным. Прыкладам, да адных людзей мы ставімся прыязна, да другіх абыякава, трэціх увогуле не ўспрымаєм. Гэтак жа адносяцца і да нас. Мы, адпаведна, адным зычым усяго найлепшага, другім кожам горкую праўду, трэціх — абражаем.

На жаль, гэты бок нашай моўнай культуры мала даследаваны.

У навуковай літаратуры і перыядычным друку мала дзе даводзіцца сустракаць матэрыялы па гэтым тэмам. Трэба заўважыць, што адносіць абразы да моўнай культуры нельга, бо калі імі карыстаецца чалавек без меры і ўсюды, казаць пра яго культуру проста дзікунства, але паколькі такая з'ява існуе ў нашай мове, не варта заплюшчваць вочы і рабіць выгляд, быццам нічога няма...

Неабходна адзначыць, што абразы і праклёны — не адно і тое ж. Гэта — кароткія, прыкрыя, іншы раз — непрыстойныя выказванні пра чалавека, яго ўчынкі і нейкую непажаданую з'яву. Праклёны — пажадані чалавеку (іншы раз — жывёле) нечанага кескага.

Абразы чалавека могуць быць устойлівыя ці выпадковыя. Да устойлівых абразаў можна аднесці і мянушки. Звычайна яны складаюцца з аднаго слова, у рэдкіх выпадках — з двух-трох. Гэйнай мяжы паміж устойлівымі абразамі (мянушкамі) ітымі, якія ўжываюцца выпадкова (што збяжыць на языку) няма. Прынцыпамі паходжання абразаў (мянушак) самыя разнастайныя. Адны могуць характарызаць розныя фізічныя недахопы чалавека, у асноўным носяць устойлівыя характеристики і з'яўляюцца

прычынамі ўзнікнення мянушак. Гэта такія, як кльшаногі ці крываногі (чалавек, у якога калекі ці крывыя ногі), кныш (невысокі чалавек), глушняк (глухі), сляпняк (сліпы), без'языкі кілька (моўны недахоп), тычка ці жэрдка (высокі чалавек). Сюды можна аднесці кілун, здыхляк, селядзец без кішкі, мардавар, рашка (чалавек з вялікай галавой), рабы, бэбах, вантраба, курэль (худы чалавек) і шэраг іншых. Яны могуць ужывацца ўстойліва з імем. Як прыклад: рабы Петрусь, Манін бэбах і т. д.

Абразы могуць паходзіць ад неадарэчных чалавечых паводзінаў: пstryгчка (вяртлявая дзяўчына), ляша сабачая (гавораць пра тых, хто шмат енчыць), скуралупец (пра хлопца, які не шануе апратку), недапечаны, недароблены (чалавек вялік, запаволены ў дзяяннях), страхалюддзе (неахайні чалавек), патлаты (непрычэсаны). Абразы могуць характарызаць сацыяльны стан чалавека ці яго паходжанне: байструк ці байстручка (дзіцё без бацькі), бульбаш (беларус, бедны чалавек), лях, маскаль, хахол, чурка (нацыянальнае паходжанне чалавека)..

У якасці абразаў выкарыстоўваюцца таксама назвы жывых істотаў: скатіна ці ската інія, бязрогая (характарызуе чалавек дрэнных паводзінаў), каза, казёл, пятух (мужчына вольных паводзінаў), курыца ці курыца абломкая, свіння ці свіння рабая, свіння няскрэбаная, карова ці яшчэ прыкрай — карова раздзёбтая, быдла. Ужываюцца таксама назвы дрэў і іншых раслін: дуб (цяжка думаючы чалавек), пень, пень трухлявы, пень стары, масляк разгліблы.

Мянушки іншы раз характарызуюць як зневінне падабенства, так і падабенства чалавека з пэўнай знамітаю асобаю ці літаратурным персанажам: Гітлер, Ленін, Борман

(тоўсты чалавек), дзед Талаш (чалавек з барадою) і іншыя.

Ёсць шэраг образаў, якія паводзялі сэнсу ўжывання можна аднесці да некалькіх вышэйпералічаных тышаў: мурзаты ці мурзатая. Імі можна характарызаць зневіні недахоп чалавека, яго неахайніст і вызначыць паходжанне (нетр). Сюды можна аднесці такія, як чорт, хамут чортай, неўдал, кароста.

Ёсць і такія абразы, якія нельга аднесці ні да адной з вышэй называемых групаў. Іх ужываюць выключна на пэўнай асобы і ў амежаванай мясцовасці: догель, загелзаны, памяло (барадаты мужчына).

Здараюцца выпадкі, калі абразы (мянушки) ужываюцца ў адваротным сэнсе: вялікім называюць чалавека малога росту і наадварот, дужы, асілак (хілы хлопец), каралева ці харашуха (непрыгожая дзяўчына)..

Правесці нейкую класіфікацыю праклёнаў значна плякі. Цяжка ў тым сэнсе, што да іх нельга падысці са звычайнімі меркавімі: сацыяльны стан ці паходжанне, чалавечы недахоп ці загана ў яго паводзінах.

Праклёны — устойлівия выразы, у якіх выказваюцца непрыемныя пажаданні канкрэтнай асобе («каб табе, каб цёбе», за рэдкім выключэннем: сабаку сабачая смерць, усёруона са светам жыцця не будзе. У апошнім выразе вельмі лёгка можна ўставіць займеннік «ты», не змяніўши сэнса сказанага. У рэдкіх выпадках не выкарыстоўваецца «каб». У якасці прыкладаў можна прывесці такія: хваробу табе ў бок, магіла цябе (яго) ведае.

Сустрокаўца праклёны, скіраваныя на нейкую падзею, хутчэй за ўсё на цяжкае жыццё: каб яно балотам стала (заплыло); каб яго пярун спаліў.

Засталіся два тыпы праклёнаў, якія жадаюць непрыемнасці, нечага благога, і тыя, якія жадаюць

смерці. Да першай групы варта аднесці наступныя: ліха табе ў жыцці; трасца табе ў пяты; каб табе дзеци ўсё жыццё так дапамагалі; каб ты ўсё жыццё пад сябе рабіў; каб свайго ценю баяўся; каб табе пярун ногі паперабіваў; каб табе Бог даў дзверавіны ногі; каб табе бог даў на старасіц торбу, лапці і кіек; каб ты век збожжа сеяў, а мак малаці і т. д.

Большую частку праклёнаў складаюць тыя, у якіх выказваюцца свайму непрыяцелю пажаданне смерці (каб ты спраг, каб ты зямлю заскварыў). У гэтым выпадку вельмі шмат праклёнаў са словамі маланка, пярун, гром і ўжываюцца яны значна часцей за іншыя: каб цябе маланка спаліла; каб цябе гром (пярун) забіў на гладкай дарозе; каб цябе пярун застрэлі.

Ёсць частка праклёнаў, у якіх можна вызначыць тэрмін дзеяння: каб ты не перазімаваў, каб ты не дачакаўся другога года, каб ты співаў апошні раз.

У іншых могуць выказвацца толькі пажаданні: каб ты руکі склаў; каб ты задушыўся маленькім; каб ты сеў там, дзе дна няма.

Ёсць такія праклёны, дзе выказваюцца пажаданні, якім чынам тое павінна здзейсніцца: каб з цябе жывога скuru злупі (здзерлі); каб тваё мясо сабакі па свеце цягали; каб цябе ўздула, як гару; каб цябе халера забрала.

Прыведзеныя ў якасці прыкладаў абразы і праклёны — толькі нязначная частка таго моўнага скарбу беларусаў, якім яны карыстаюцца па сёняні. Веліч увасаблення ў тых выразах непаўторная і непераказальная. Аднак хадзелася б, каб мы жадалі адзін аднаму толькі харашага, а абразы выкарыстоўваліся толькі пісьменнікамі — дзеля паказу адмоўных персанажаў...

ПАДМЕНА

◀ Працят.
Пачатак на стар. 6.

Алесь Пашкевіч абараніў у БДУ доктарскую дысертацыю. Вышэйшая атэсцыйная камісія адмовіла ў зацвярдженні рапорту Вучонага савета. Яго, дацэнта, звольнілі з універсітэта, фактычна таксама выгнаўшы з працы. А ў яго, як і ў іншых нашых кіраўнікоў, сім'я, іям, мужчыне, трэба пра ўсіх.

І мы, якія іх выбіралі, ведаем, што гэтыя літаратары знаходзяцца падасбліва жорсткім палітычным уцікам. Якраз праз саюз нязгоду з палітыкай русіфікацыі, з гвалтам з беларускага Слова выбралі яны свой шлях і годна ідуць па ім. Гэтак жа робяць і іншыя мае калегі, якіх ягэта таксама глыбока паважаю. Яны зрабілі свой выбар, хация, яміркую, кожнаму даваўся ён нялётка: хто не хоча, каб яго запрашалі на творчыя сустрэчы, чытаці, друкаваці творы ў дзяржаўных выдавецтвах? А замест гэтага — выкіданне з падручнікаў, школьніх праграм, шальмаванне ў сродках масавай інфармацыі, — усё тое, што можна ахарактарызаць як забарону на

ратуры за такія грашы (у рублёвых асігнаціях, канешне ж)? Хачу Вам запірачыць. Мы «рачкуем» на ніве беларускай літаратуры і сёння, хаянават пра беларускі рублі за свою працу нельга, як кажуць, і заікацца. Больш за тое: за сваё ўласныя грошы выдаем кніжкі і ездзім на творчыя сустрэчы. Як толькі не даводзілася выкручацца, каб адказаць згодай на запрашэнне чытачоў! Я і як і іншыя, шмат паездзіла на электрычках, вяртаючыся познаўчыць ў пустым вагоне, пад рогат і машок «электрарату». Згаджалася на так званыя паездкі «пад беларускую кнігу» тады яшчэ дзеяснага выдавецтва «Беларуская кніга», якое зачынілі, як і іншыя беларускія асяродкі.

I, аднак, я не шкадую ўсіх тых, хто сядзіць сёння на двух крэслах ды, спрабуючы яшчэ і кусніць тых, хто гэтага не робіць, тым дэмантруе сваю як бы незаангажаванасць, як бы погляд «збоку». Няма сёння погляду збоку, ёсць жорсткая барацьба на знішчэнне непакорных, з аднаго боку, і ёсць супраціўленне тых, хаго спрабуюць знішчыць. I гэта вельмі добра разумее Л. Галубовіч, якому даўшы ўсіх кніг і публікацій, якія не паддаюцца падзяліць. Але воля — не ягоная, і пісці да «ЛіМа» нават не падпісці бы. Але воля — не ягоная, і таму — «што скажуць гаспадары,

тое і твары». Як жа не шкадаваць таленавітага паэта, якому ніколі, пакуль ён не перайшоў вядомую ўсім мяжу «ў адноўлены саюз», не атрымаць нават і меднага «Купідана», не тое што залатога!

Дарэчы, хачу зноў вярнуцца да сёлетняга Дня пісьменніцкі ў Шклове. Што ён прадэмантстраўаў? Туго ж татальнай непавагу да беларускага СЛОВА, што і раней. Нават у тэлевізійным фільме, які быў паказаны ўжо двойчы, амаль усе, у тым ліку і міністр інфармацыі У. Русакевіч, і абодва намеснікі міністра культуры — і У. Рылатка, і І. Лашэнак — гаворыць па-руску. Так і прасілася на вусны пытанне: а дзе ж як дома адчуваць сябе беларусу?! Дзе яму слухаць навокал роднае слова, дзе яго за любоў да радзімы не будуць біць, штрафаваць, дзе ён адпачне збалелай душой?.

Але гэтага пытання не задаюць ні сабе, ні іншым нашым «восстановленные» творцам. Воіны, пайшоўшы ў новаствораны пісьменніцкі саюз, хочуць і прэмій, і прызнання чытача. Праўда, як пісаў Вітаўт Тарас, даюць за тое згодніцтва куды меней, чым яны спадзяваліся. Аднак жа дзесяці пакажуць па ТВ, дзесяці выпускніц кніжку...

Таму я іх не шкадую. Во іхнім приходе у амаральныя творчыя саюз

— гэта шлях непазбежнай згоды з подласцю і хлусніё, гэта шлях маўчання, калі пісьменнікі, творцу маўчаньцу нельга. Гэты шлях авабязкова вядзе да страты сумлення — самай важнай прыкметы чалавечага ў чалавеку. Вось і гэта ПАДМЕНА, якія адбыліся з пісьменніцкім саюзам (як у зязолі, якія паддкалі сваё лікі ў чужое гняздо, а пасля выпхнула адтуль гаспадара), — яна ўжо сама, як створаны Молах, патрабуе прыносіц ёй у ахвяру ўсёй білі і білі душы, ўсёй білі і білі патрабуе забыцца на любыя маральныя стрымліванні...

Сённяшні пынічны стыль жыцця грамадскасці — гэта таксама вынік маўчання творчай эліты краіны, яе згодніцтва з падменай паняцця.

Калі вы, мастакі і артысты, кампазітары і пісьменнікі, можаце жыццё, не ўзгадваючи пра тое, што нехта, малады, чысты і сумленны, сядзіц за раком у турме ўсіго толькі за словаў «Жыве Беларусь!», — жывіце. Але ў творчасці ёсць такая якасць: яна павінна нараджакацца з любові. I перш за ўсё з любові да роднай зямлі, да яе мінулага і будучага, якое мы ствараем сёняні.

Якое ж будуче мы ствараем? Мы гэта

БІБЛІЯТЭКА

КНІЖНІЦА

Як і раней, у рубрыцы падаюца анонсы новых выданняў, што прайшлі экспертызу незалежнага літаратурна-мастацкага часопіса «Дзеяслой»

Уладзімер Арлоў. Імёны свободы. (Бібліятэка Свабоды. ХХI стагодзьдзе) — Радыё Свабодная Эўропа / Радыё Свобода, 2007. — 576 стар., іл.

Кніга Уладзімера Арлова «Імёны Свабоды» — дванаццатое выданне ў серыі «Бібліятэка Свабоды». У кнігу ўвайшоў 261 гістарычны партрэт герояў беларускай свабоды XVIII-XXI стагоддзяў. Пра беларускіх змагароў за волю ѹ незалежнасць аўтар кнігі распавядайд у радыёперадачах. Атрымала паказальная кніга — не толькі ѹ сёлетнім годзе, але і ва ўсім дзесяцігоддзі. Гэта статут новай Беларусі, статут служэння свайму народу, сваёй нацыі. Гэта фундаментальная праца і аўтара, і мастака. Цэлая акадэмія, цэлы інстытут літаратуры, цэлы інстытут беларусістыкі мусіў бы працаваць, каб сабраць падобны фаліянт. У Арлоў здолеў скласці і апублікаваць нацыянальны пантэон, пантэон нацыянальнай славы ваяроў беларушчыны, якія з дзесяцігоддзяў з дзесяцігоддзе, са стагоддзя ѹ стагоддзе працавалі, каб сучасныя беларусы маглі не толькі пачувацца беларусамі, але і памятаць пра тых людзей, якія беларускую свабоду апявалі і ахвяроўвалі ёй жыцці.

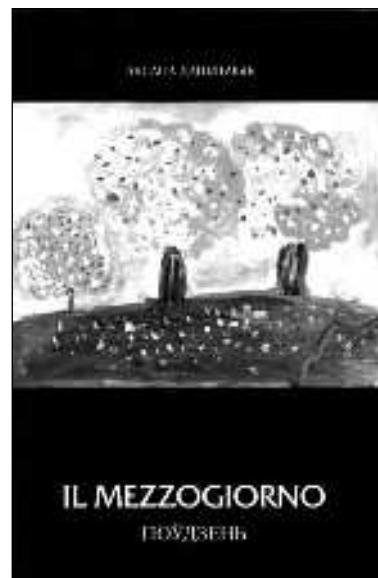
«Імёны свабоды» па-энцыклічнаму не толькі напісаныя, але і праілюстраваныя.

Бог Скарпіён: Пераклады з ангельскай і амерыканскай літаратурой / Пер. з анг. В.К. Вільня-Менск: Printed in Lithuania by Gulbis spaustuve, 2007. — 314 стар. Наклад 200 ас.

Бадай, упершыню ў Беларусі выходзіцца перакладная кніга, зробленая з такой любою. Кніга аўтарская, калі так можна сказаць пра кнігу перакладную. У ёй трэх раздзелы і постскрыптум. Слаўны постскрыптум: п'еса Гэральда Пінтэра «Каханак». А яшчэ ў кнізе творы Вірджыніі Вулф, Тэнесі Уільямса, Дэвіда Герберта-Лорэнса, Ульяма Годынга, Т. Карэгесан Бойл, Поля Остэра, Гары Энза... Цудоўная чытанка з сучаснай англомоўнай літаратуры, старонкі ў будучы падручнік-хрестаматыю па сучаснай замежнай літаратуры.

Аксана Данільчык. IL MEZZOGIORNO. Поўдзень. — Мінск: Кніга-Збор, 2006. — 114 стар. Наклад 300 ас.

Верши-роздумы, верши-імправізациі, верши-вокны ѹ нашае жыццё, тонкія — лірычныя і вытанчаныя — філасофскія... Новая кніга Аксаны Данільчык з тых, што варта рэкамендаваць выдаваць большым накладам і для... чытання ўслых, уголос... I досьціц пра кнігу, бо значна паўней вы можаце пазнаёміцца з ёю з дапамогай артыкулу Святланы Калядкі «На падмурку знітаваных імпрэсій...» у новым, 30-м, нумары «Дзеяслова».

Пётра Рудкоўскі. Паўстаныне Беларусі. — Вільня: Інстытут Беларусістыкі (Бібліятэка «Наша Ніва», 2007. — 252 стар. Наклад 1100 ас.

Кніга філосафа і багаслова — для тых, хто шукае Беларусь паміж бел-чырвона-белым і чырвона-зялённым, паміж Пазняком

і Лукашэнкам, паміж каталіцызмам і праваслаўем, паміж расейскім і польскім, паміж камунізмам і нацыяналізмам. Многія тэксты ўжо вядомыя з мінульых публікацыяў у «Arche». Яны складзеныя ў дзве часткі: «Сінявская Беларусь з чырвона-зялёным тварам» (пра аўтарства Вірджыніі Вулф, Тэнесі Уільямса, Дэвіда Герберта-Лорэнса, Ульяма Годынга, Т. Карэгесан Бойл, Поля Остэра, Гары Энза...) і «Відарысы новай Беларусі» (заканчваецца аналізам падзеяў на Каstryчніцкай плошчы ў сакавіку 2006-га).

Кнігу можна рэкамендаваць для авалязковага прачытання студэнтамі гуманітарных факультэтаў ды ідэалагічным супрадаўнікамі усіх узроўняў. Запамінаеца яна і «Прадмовай ад Валера Булгакава», у якой той на поўным сур'ёзе (?) парапоўвае П. Рудкоўскага з М. Багдановічам з той прычыны, што ён (Булгакаў) «выратаваў» тэксты першага — як некалі тое з Максімавім зрабіў Сяргей Палуян...

Сямён Печанко. У беларускім войску: Падарунак прызыўніку. — Вільня: Інстытут беларусістыкі (кнігарня «Наша Ніва», 2007. — 172 стар. Наклад 1000 ас.

«Кніга пра цяперашнje беларуское войска» падаеца толькі канспектам-накідам да кнігі. На старонках «Нашай Нівы» тыя тэксты гучалі гарманічна, але кнігі не ўтварылі: ні публістычнай, ні — тым больш — «Стадён да загаду». Уражанне наступнае: яна зробленая ці для «рабакопаў», ці для бацькоў прызыўнікоў, ці для дзяўчат. Не хапае ў ёй «пярчынкі», солі — і волі аўтара хоць бы на тыповую (тыпалагічную) аўтабіографію.

Роальд Романов. Царьград. Чарея: свідэтельствуют памятнікі Белой Русі. — Мінск: Медысонт, 2007. — 288 стар. Наклад 200 ас.

Кніга мусіла б стаць сенсацыяй, калі б выйшла крыху большым накладам ці адпаведна была б прарэкламавана. Аўтар на падставе тэксталагічных ды гісторыка-юрыдычных фактав пераносіц вядомыя шляхі з варагаў у грэкі ад расійскага Ноўгарада на беларускую зямлю: з Балтыйскага мора па Заходнім Дзвіне, Нёмане і Дняпро. Р. Раманаў стварае дакументальна-

папулярны летапіс невядомай сталіцы невядомага княства: царграду Чарэя і Чарэйскага гаспадарства. Даследаванне — яскравае сведчанне таго, колькі загадак чакае беларускую душу па дарозе спасціжэння сваёй самасці. Тыя пытанні — і ў некаторых раздзелах кнігі: «Славяне сярэднявечнай Русі — ханаане?», «Руская гісторыя старажытнага часу — шведская?», «Вялікі князь Вітаўт быў уніятам?»

А яшчэ больш у кнізе — знаходак. І дакументальных, і метафарычна-містыфікатарскіх.

ТЭРМАПЛЫ. Літаратурна-мастацкі і беларусазнаўчы часопіс. — Беласток, 2007, № 11. — 309 стар.

«Гарачыя вароты» (так у перакладзе гучыць назва часопіса-штодніка беларускіх літаратаў Польшчы) па-весеніску багатыя на паэзію: змяшчаюць верши Ніны Мацяш, Аксаны Спрынчан, Марыны Трумфеллер, Ярыны Дашинаі, Ірыны Багдановіч, Вольгі Шынкаренкі, Алеся Каско, Расціслава Бензярука і Юркі Буйнюка.

У прозе цэнтральнае месца займае аповесьць Алея Паплаўскага «Піраміды», а таксама — «дзённікі настрою» Янкі Сіпакова, апавяданне Паўла Ляхновіча, успаміны Уладзіміра Мархеля і дзённікі Сакрата Яновіча.

У «спадчыннай» частцы «Тэрмаплі» запамінаюцца найперш эсэ Ніны Мацяш пра Янку Брыля, аўтабіографія ды лісты беларускага празіка-эмігранта Міколы Цэлеша, лісты Уладзіміра Дубоўкі, артыкулы Генадзя Праневіча, Арсеня Ліса, Галіны Друк, Алы Петрушкевіч, Альбіны Сямёнаўай і Вольгі Шынкаренкі.

ПАЛІЦА

У МІНСКУ ЁСЦЬ ШВЕЙЦАРСКІ ЛІТАРАТУРНЫ КУТОК

У бібліятэцы Інстытута імія Гётэ ў Мінску (памяшканне былога Дома літарата па вуліцы Фрунзе, 5) адбылося ўрачыстое адкрыццё швейцарскага літаратурнага кутка і творчая сустрэча з нямецкамоўным пісьменнікам Андрэасам Незерам. Акцыя прайшла ѹ межах свята «Свет нямецкай мовы». Цяпер чытальны бібліятэкі змогуць пазнаёміцца з сучаснымі літаратурнымі творамі швейцарскіх пісьменнікаў, інфарматорычнымі матэрыяламі пра жыццё ў Швейцарыі.

У гэдзанай бібліятэцы прапануецца свабоднага карыстання вялікімі кнізазборамі нямецкай літаратуры, як класічнай, так і сучаснай, а таксама вялікімі зборамі падручнікаў, часопісаў і газет ФРГ.

H. K.

НАВІНКІ ФРАНЦУЗСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ ДЛЯ БЕЛАРУСАЙ

Традыцыйнае свята чытання французскай літаратуры прайшло для беларусаў. Вядомы французскі пісьменнік Патрык Бесан правёў у Мінску прэзентацыю навін французскай літаратуры 2007 года. Гэтае мерапрыемства адбылося 19 кастрычніка ў Мінскай абласной бібліятэцы ім. А. С. Пушкіна і адкрыла штогадове Свята франкафонных чытанняў.

Як паведаміла БелТА, Патрык Бесан не першы раз прыязджае ѹ нашу краіну. Гэтым разам з яго ўдзелам прайшла серыя франка-беларускіх літаратурных сустрэчаў, адна з якіх — у Маладзечна. У цэнтры ўвагі былі творы самога Патрыка Бесана. З удзелам пісьменніка быў арганізаваны круглы стол на тэму «З якой мэтай і як пісаць добры раман» для студэнтаў Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта і Белдзяржуніверсітэта.

Упершыню франкафоннае свята чытання было арганізавана ў 1988 годзе і з тых часоў штогод праводзіцца ѹ кастрычніку. Першапачаткова гэта было выключна французскіе мерапрыемства, але пасля чытанні началі праходзіць у сотнях краінаў свету. Беларусь дастычнала да гэтай ініцыятывы ў кастрычніку 2001 года, прыняўшы 13-тае свята чытання. У 2006 годзе 18-тае франкафоннае свята чытання сабрала па ўсім свеце больш 2,5 млн. аматараў кніг.

Lindarka, www.uff-by

БЕЛАРУСКІЯ БЛІСКАВІЦЫ Ў ЧЫКАГА

У Чыкага выйшла кніга літаратуразнаўцы і перакладчыка з Беларусі Цімафея Ліякумовіча «Беларускія сполохі». Гэта зборнік нарысаў і эсэ пра беларускіх пісьменнікаў і пераклады на расейскую іхніх вершаў і прозы, зробленыя Ц. Ліякумовічам. У шэршу публікацыя ўжывалася асабістымі шматгадовыя знаёмствы і перапіскі аўтара з беларускімі пэзтамі і празайкамі, а некаторыя пераклады былі аўтарызаваныя.

► ЗНАКІ

МІФЫ РЭВАЛЮЦЫЙ

Спайняеца 90 гадоў падзея, якая і да сёння праз высілкі дзяржаўнай ідэалогіі з'яўляецца чырвонай у беларускім календары. Напэўна, з нагоды юбілею нас яшчэ чакаюць адпаведныя ўрачыстасці. А вось Расія, «калыска» рэвалюцыі 1917-га, распачала юбілей выставай, пра якую і вядзеца ніжэй гаворка.

Развягчанне міфаў — справа богадагодная, таму гісторыка-документальную выставу «1917 год. Міфы рэвалюцыі», якая адчынілася ў Выставачнай зале Федэральных архіваў Расіі, можна толькі вітаць.

Насамрэч, ці ёсць задача высакароднай, асабліва цяпер, калі міфалагізацыя гісторыі блізкая да поўнай і безумоўнай перамогі? Хутка, зусім хутка ў масавай свядомасці вывучэнне мінулага канчаткова перастане быць навукай і стане проста казкай — вясёлай або страшнай у залежнасці ад выучаемага перыяду...

Згаданую экспазіцыю разгарнулі, прымеркаваўшы да зразумелай даты: зусім хутка мы будзем адзначаць 90-годдзе ці то Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, ці то большавіцкага перавароту. Разумеючы, што зрабіць выставу «пра падзея 1917 года» не атрымаеца — занадта неабсяжная

тэма, вырашылі засяродзіць высілкі на некалькіх замацаваных міфах, звязаных з гэтым годам. Прывчым, трэба аддаць належнае, выявілі максімальна магчымую аб'ектыўнасць, узяўшы для разгляду і «белыя», і «чырвоныя» міфы. Вось меркаванне «манархія пала», бо Мікалаю здрадзілі думскія пустасловы і адракліся ад яго генераль», вось — «мірная большавіцкая демонстрацыя 2 ліпеня 1917 года была расстраліянна па загадзе Часовага ўрада». На «белы» стэрэатып «рэвалюцыя збролена на нямецкія гропы» — стэрэатып «чырвоны» аб tym, што «галоўнымі правадырамі рэвалюцыі былі Ленін і Сталін».

Экспазіцыя ўяўляе сабою своеасаблівы лабірінт, дзе на зневінных сценах буйна напісаныя самі міфы, а ўсярэдзіне, у цесных ізвілістых калідорах, дакументы, якія іх аспречваюць.

Дакументы цікавыя, часта сенсацыйныя. Мікалая II ў якасці кірауніка краіны даўно ўжо лічылі недзеяздолъным не толькі вайскоўцы або інтэлігенцыя, але і ўласнае сямейства. Вось вам некалькі адкрыццяў людзей з прозвішчам «Раманаў». Вялікі князь Мікалай Міхайлавіч яшчэ ў 1916 годзе піша імператрыцы Марыі Фёдараўне: «Гаворка ідзе аб выратаванні стальца — не дынастыі, якая яшчэ трывала, але цяперашніга гаспадара. Інакш будзе занадта позна... Уся Расія ведае, што нябожчык Распушні А. Ф. (Аляксандра Фёдараўна, жонка Мікалая II) — адно і тое ж. Першы забіты, цяпер павінна знікнуць і другая», — і далей заклікае змясціць імператрычу ў манастыр або вар'ятню...

А вось як найяснейшая сямейства рэагавала на рэвалюцыю: «Гэта «хуліганскі» рух, юнакі і маладзіцы толькі для падбухторвання

бегаюць з крыкамі, што ў іх няма хлеба, а працоўныя не даюць іншым працаваць. Было б вельмі халодна, яны, верагодна, засталіся б дома». Імператрыца піша Мікалаю ў стаўку, піша па-ангельску, толькі слова «хуліганскае» — кірыліцай.

І так па кожным з міфаў. Лубочны малюнак «Аб тым, як немцы большавіка на Расію выпускалі», тагачасныя «самвыдатнаўскія» вершыкі: «На передней Колька Ленин / с Коллонтаихой мадам / свадьбу новую играет / Русь продавший немцам хам», занатоўка Троцкаму з салдацкага мітынгу «шчанюк вы ў ваўчыны скуръ» і сапсаваныя бюлетэні для галасавання па выбарах Устаноўчага сходу з надпісамі накшталт: «За зраднікаў не галосую» або «Уладзімір Ілліч, гэтая паперка падыходзіць толькі для прыбіральні». А вось адзін з сатырычных часопісаў з пустой рамачкай на першай паласе. У ёй тлумачэнне:

«Гэтую старонку павінен быў упрыгожваць партрэт г. Леніна. Устрымоўваемся пакуль ад таго з павагі да памяці грамадзян, забітых на вуліцах Петраграда ў дні 3-5 ліпеня, і таму, кабдаць магчымасць. Леніну ўнікнуць да суду справядлівай праявы народнага гневу».

Каб расчараўвацца ў гістарычных міфах, трэба ведаць гісторыю. Але таго, хто гісторыю ведае, звычайна ўжо не патрабуеца пераконваць. Пытанне аб tym, ці можна разарваць гэтые замкнёны круг, застаецца адкрытым.

А пакуль і на выставе, і ў гісторыі абывацелю значна прасцей абысці экспазіцыі па перыметры, прачытаўчы буйна напісаныя сумнеўныя сцверджанні, чым пхацца ўсярэдзіне, ломячы вочы аб мноства старонак з напаўслівым шыфрам даревалюцыйных друкмашинаў.

Вадзім НЕСЦЕРАЎ

АБВЕШЧАНЫ ШОРТ-ЛІСТ «РУСКАГА БУКЕРА»

Шасцю фіналістамі літаратурнай прэміі «Рускі Букер» за 2007 год сталі Людміла Уліцкая, Аляксандар Ілічэўскі, Юрый Малецкі, Ігар Сахноўскі, Андрэй Дзімітрыев і Алекс Тарн. Імя пераможцы і ўладальніка прызу ў памеры 20 тысяч даляраў будзе названа 5 снежня. Астатнія аўтары з шорт-ліста атрымаюць па дзве тысячи даляраў. Аб гэтым паведамляеца на сایце прэміі.

Кароткі спіс «Рускага Букера-2007»:

Дмітрыеў Андрэй, «**Бухта Радости**», М: Знамя, № 4, 2007; Ілічэўскі Аляксандар, «**Матіс**», М: ж-л «Новы мір», № 2-3, 2007;

Малецкі Юрый, «**Конец іглы**», Дортмунд: Partner Verlag, ж-л «Зарубежные записки», книга 7, № 3, 2006; Сахноўскі Ігар, «**Человек, который знал все**», М: Вагриус, 2007;

Тарн Алекс, «**Бог не играет в kostи**», М: «Русь»—«Олимп», 2006; Уліцкая Людміла, «**Даниэль Штайн, переводчик**», М: ЭКСМО, 2007.

Журы «Рускага Букера-2007» узначальвае Асар Эппель.

ЛІТАРАТУРНЫ НОБЕЛЬ-2007

Лаўрэатам Нобелеўскай прэміі па літаратуре за 2007 год стала ангельская пісьменніца Дорыс Лесінг, — у мінульым камуністка і феміністка, цяпер пісьменнік-фантаст, аўтар «прагрэсарскага» цыклу «Канопус у Аргосе: Архіўы».

Нобелеўская, як вядома, не толькі самая грашовая з літаратурных прэмій. Яна яшчэ і адна з нешматлікіх, дзе дбайна хаваючца не толькі кароткі і доўгі спіс, але і магчымыя кандыдаты. Абмеркаванне ідзе ўсё лета, як правіла, чальцы камітэту імкніцца чытаць творы прэтэндэнтаў у аргінале (асноўнымі мовамі лічашча французская, ангельская, расійская і нямецкая), пры неабходнасці прыцігаяюць перакладнікаў, з якіх таксама бярэцца падпіска аб тайнене. Потым фармуецца кароткі спіс з 5 прозвішчаў, і ў верасні пачынаецца галасаванне.

Сёлета, як напярэдадні распавеў у інтэрв’ю сакратар Швец-

кай каралеўскай акадэміі і чалец Нобелеўскага камітэту Хорас Энгдалль, прагаласавалі толькі 15 з 18 сталых чальцыў Нобелеўскага камітэту — адзін акадэмік памёр, і яго яшчэ не паспелі замяніць, яшчэ двое байкатуюць акадэмію з-за рознагалоссі ў калегамі.

У 2007 годзе ў ліку фаварытаў прэміі значыліся Харуکі Муракамі (Японія), Амос Оз (Ізраіль), Філіп Рот (ЗША), Клаудзіо Маргрыс (Італія), Лес Міордай (Аўстралія), Дон Дэлілло (ЗША), Марыё Варгас Льоса (Пярэ), Карлас Фуэнтэс (Мексіка), Аданіс (Сірыя), Марыза Кондэ (Францыя), Антоніа Табукка (Італія), Да Ун (Карэя), Ян Каплінскі (Эстонія).

Лаўрэат 2007 года Дорыс Лесінг некалі адмаўлялася ад брытанскага «Ордэна кавалераў славы». У снежні 1999-га яна прыняла тое «ўшанаванне без тытула», адмовіўшыся ад рыцарства.

Нобелеўку атрымаў добры пісьменнік. Атрымаў праста за книгі — без усякай палітыкі, карэктнасці і «выхшэйшых меркаванняў».

Праўда, Нобелеўскі камітэт не быў бы Нобелеўскім камітэтам, калі б зусім забыў пра «актуальнасць і надзённіцасць». Дорыс Лесінг была ўзнагароджаная з фармулёўкай «Аўтару эпічных апісанняў жаночага досведу, якія скепсісам і запалам даследаваў падзеленую супрэчнасцямі цывілізацый».

Менавіта тады яе вельмі падобілі ў Савецкім Саюзе, дзе яна перакладалася з 1957 года і друкавалася ў «Іностранный литературу».

У 1949-м яна пакідае ў Афрыцы двух мужоў і двух дзяцей і назаўжды з'яжджае ў Лондан, каб пачаць новае жыццё — жыццё пісьменніцы.

У творчасці Лесінг вылучаюць тры перыяды, якія ўмоўна можна назваць «камуністычны», «фемістычны» і «фантастычны». Спачатку яна і сапраўды была заўзятай прыхільніцай камуністычных ідэй, і кнігі яе не без падстаў менавалі «антыкаланіяльнымі раманамі»: дэбютны раман «Трава сплювае» і серыя «Дзеці гвалту», якія складаюць з пяці раманаў.

Менавіта тады яе вельмі падобілі ў Савецкім Саюзе, дзе яна перакладалася з 1957 года і друкавалася ў «Іностранный литературу».

У сярэдзіне 50-х Лесінг пе-

крызіс, галоўным вынікам якога стаў раман «Залаты дзённік», які вялікая колькасць людзей схільна лічыць шэдэўрам. Менавіта пасля «Залатага дзённіка» Лесінг сталі называць адной з самых сур'ёзных прэтэндэнтаў на Нобеля, але, як выказываюцца крэтыкі, атрыманню прэміі «операшкодзіў» трэці перыяд. Лесінг захапілася суфізмам і фантастыкай, якія Нобелеўскі камітэт раздражняе (многія перакананыя, што менавіта фармальная прыналежнасць да цэху фантастаў пакінула без Нобеля і Станіслава Лема, і Курта Ванегута).

Лесінг — аўтар серыі фантастычных романіў «Канопус у Аргосе: Архіўы» — уласнае бачанне праблемы «прагрэсарства», у яе тэрміналогіі — «прымусовай эвалюцыі». Гэты цыкл распавядае аб «шмату зроўненай» барацьбе на працягу мільёнаў гадоў двух звышчылізаций — тэхнагічнай і «духоўнай» — за планету Шыкаста (Зямля). Цыкл атрымаў самыя палірныя ацэнкі — ад адвінавачанняў у «нудзе» да захапленняў.

...Свае творы Лесінг друкуе на пішучай машынцы, а ў адным з інтэрв’ю прызналася, што яе сфармавалі тры рэчы: Цэнтральная Афрыка, наступствы першай сусветнай вайны і літаратура, першым чынам Талстой і Дастаеўскі.

Гэтай прэміі яна чакала амаль 30 гадоў, і то, што дачакалаася, — практична цуд. Занадта многія яе так і не дачакаліся — ад Льва Талстога да Астрыц Ліндгрэн і Васіля Быковы...

Паводле Газета. Ru

ДНІ ПАЭЗІИ У ДАЎГАЎПЛСЕ

У другім па велічыні горадзе Латвіі — Даўгаўпілсе (Дзвінску) прыйшлі чарговыя міжнародныя Дні паэзіі. Перад школнікамі і навучэнцамі каледжаў, перед жыхарамі Даўгаўпілса ў гэтыя дні выступалі: удзельніцы групы «Сугучча» Марына Умурзакова і Ірына Мастьерман (Вільнюс); Уладзімір Новікаў, Сяргей Пічугін, Мілена Макарава, Вольга Радкова (Рыга); патэты Латгаліі Анна Ранканэ, Ліга Рунданэ, Аляксандар Якімаў; Аляксей Шоргатаў (Масква) і, вядома ж, нязменная арганізатор Дзён паязіі Файна Асіна (Даўгаўпілс).

Свята паязіі адбылося дзякуючы дапамозе мясцовых уладаў. Плёнам агульных высілкаў стала з'яўленне зборніка «Дні паэзіі — 2007».

► ПРЫСВЯЧЕННЕ

СЧАРАВАННАЯ БЕЛАРУСЬ

Алесь БРАЗГУНОУ

Вітаўту Кіпелю

Ты ходзіш па свеце — самотны прывід,
Ратунку шукаеш ад собскага ценю,
Не можаш пазбыцца ліслівых абрывід,
Нянявісць сваю заціскаючи ў жменю.

 Усходні, заходні, паўночны сусед У хаце тваёй — пажаданыя госci.
Ты ім раздала свой каштоўны саёт, —
Сыноў і дачок і бацькоўскія косci.

 Не ты малаком узмагала князёў, Што, грудзі тавае засланяючи ў бітвах,
Каналі пад небам чужынскіх краёў
Ды прышласць твою бласлаўлялі ў малітвах.

 Цябе не было. I не твой успамін

Вярэдзіць нам душы, што мруць у згрыватах,
Бо Вітаўт — не твой, і не твой Гедзімін,
А тых, што сядзелі ў паганскіх балотах...

 Цяпер ты — малодышы з усходніх братоў,
Хоць звацца святою стагоддзямі можкаш:
За іх пралівала ахвярную круй Ды клалася смела ў пракрустова ложа.

 Усё, што насіла ты ў сэрцы сваім, Забралі «браты», каб давеку папрокам
Цябе дакараць, — што няўдзячна ім;
Няшчасці твае — чарна��рылым прапрокам...

 Устань, абудзіся, з пляча спрасяяні Ліхія трывненні, што цягніць у прошласць!
Мая счараваная Маці, глыні Паветра свабоды — і зрынь гэтую пошасць!

► MEMORIA

У кастрычніку 2007 года
пайшоў з жыцця беларускі празаік і публіцыст, член
Саюза беларускіх пісьменнікаў
Яўген Будзінас.

Яўген Дамінікавіч нарадзіўся 18 лютага 1944 года ў Маскве. Ягоны бацька — роўка-місар Жэмайті — быў незаконна рэпрэсаваны. Маці працавала настаўніцай. У 1946-м сям'я пераехала ў Вільню. Я. Будзінас вучыўся ў радыётэхнічным інстытуце ў Рязані, затым у Мінску. З 1968 года — на журналісткай работе (у штате «Знамя юности», «Дружбы народов»). Я. Будзінас вядомы і як выдавец паэтычнай антологіі (укладальнік Я. Еўтушэнка).

Свой першы мастацкі нарыс Я. Будзінас апублікаваў у часопісе «Нёман» (1966 г.). Выйшлі ягоныя кнігі «Один практический

шаг», «Дом в сельской местности», «Действующие лица», «Преждевременный конфликт», «Промежуточный человек». Найбольш вядомая ягоная кніга — «Дураки» (аўтабіографічная споведзь-са-

тыра пра перажыцця

Беларуссю 90-я гады XX стагоддзя).

Сёлета пабачыў свет раман Я. Будзінаса «Давайте, девочки», які празаік дапісваў ужо моцна хворым. Арэндаваць залу Дома літаратара (як і іншыя залы Мінска) на прэзентацыю кнігі ўладыкаму не дазволілі, і пісьменнік сабраў сваіх сяброў і чытачоў пад адкрытым небам на сваім лепішчы — у легендарных Дудутках, узвядзеных у 90-х гадах Будзінасам. Тая прэзентацыя была адначасова і мастацкім развітаннем...

Я. Будзінас — сябтар некалькіх сцэнарыяў фільмаў Ю. Хашчавацкага, яму прысвечены адметны цыкл вершаў Рыгора Барадуліна.

► АДКАЗ

«Літаратурная Беларусь — культурна-асветніцкі праект Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў», як пазначана пад называй спецвыпускаў. Дык раскажыце найперш пра гэтае аб'яднанне...»

Аляксей Пятровіч Добрык, Мядзел

Саюз беларускіх пісьменнікаў — самая сталая па ўзросце творчая арганізацыя Беларусі. Яе ранейшыя назвы: Саюз пісьменнікаў БССР і Саюз пісьменнікаў Беларусі. Прафесійная, добраахвотная няўрадавая грамадская арганізацыя беларускіх пісьменнікаў актыўна ўдзельнічае ў грамадскім і культурным жыцці Рэспублікі Беларусь, спрыяе развіццю і пропагандзе беларускай літаратуры і мовы. Саюз пісьменнікаў створаны з мэтамі абароны творчых прав, прафесійных і сацыяльных інтересаў літаратараў, іх гонар, забеспячэння ўмоў для практичнай рэалізацыі свабоды слова і друку, аховы творчай спадчыны.

Гісторыя Саюза пісьменнікаў — гэта найперш гісторыя нашай краіны з яе радасnymi і трагічнымі шляхамі. За дасягненнем ў развіцці нацыянальнай культуры і папулярызацыю беларускай літаратуры Саюз пісьменнікаў мае шэраг дзяржаўных узнагарод. 19-і сябрам Саюза пісьменнікаў было прысуджана званне Народных паэтаў і пісьменнікі сабраў сваіх сяброў і чытачоў пад адкрытым небам на сваім лепішчы — у легендарных Дудутках, узвядзеных у 90-х гадах Будзінасам. Тая прэзентацыя была адначасова і мастацкім развітаннем...

Грамадскае аб'яднанне «Саюз беларускіх пісьменнікаў» (СБП) дзесяцігоддзі з'яўляецца фарпос-

боку ўладаў. У 1997 г. у СБП распараджэннем кіраўніка Беларусі быў адбраны Дом літаратара (уласнасць арганізацыі), а ў 2006 г. аб'яднанне было гвалтоўна выселена з займаемага памяшкання ў згаданым Доме. У 2002 годзе у СБП былі адбраныя літаратурна-грамадскія перыядычныя выданні, заснавальнікам якіх ён з'яўляўся. На базе іх была створана дзяржаўная Рэспубліканская выдавецкая ўстанова «Літаратура і мастацтва» (так званы холдынг), а нелаяльныя рэдактары і супрацоўнікі — зволнены з працы.

Цягам апошніх гадоў СБП прайшло шэраг судоў. Найбліжчыя гучныя справы былі познікі Міністэрства юстыцыі ў Вярхоўным суд Рэспублікі Беларусь аб ліквідацыі грамадскага аб'яднання вясной гэтага года. Судовая справа была выйграна, што дае права арганізацыі дзеянічаць легальна. Сёлета са школьніх праграмаў па беларускай літаратуры былі скасаваныя творы сяброў СБП як «нацыяналістай» (?!).

Цяпер у шэрагах СБП больш 550 членаў. Пры грамадскім аб'яднанні актыўна працуе секты пазіціў, прозы і крытыкі. За мінулыя чатыры гады праз іх сіта прайшло больш 300 літаратараў, 120 з якіх папоўнілі Саюз, які годна выконвае місію грамадскага Інстытута літаратуры.

ПАВАЖАННЫЯ СЯБРЫ!

Калі вы і надалей хочаце чытаць выпускі «ЛІТАРАТУРНАЙ БЕЛАРУСІ», вам неабходна зрабіць папярэднюю перадаплату на «НОВЫ ЧАС» (бланкі квіткоў друкуюцца ў газете).

«ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ» у такім фармаце (16 старонак) будзе з'яўляцца штомесяц у апошнюю пятницу.

Пры жаданні вы можаце аформіць падпіску толькі на асобныя нумары з літаратурным выпускам.

Кошт аднаго нумара газеты — 500 рублёў.

Да сустрэчы!

► АКЦЫЯ

«БУДЗЬМА РАЗАМ!»

Грамадскае аб'яднанне «Саюз беларускіх пісьменнікаў» распачынае акцыю «Будзьма разам!» і запрашае да супрацы ўсе зацікаўленыя культурніцкія арганізацыі, аб'яднанні, установы, гурткі. Мэта акцыі — выяўленне ў рэгіёнах краіны маладых талентаў, творчая, інтэлектуальная, маральна ды арганізацыйная дапамога ім.

Мы заклікаем адгукнуцца кіраўнікоў літаратурных аб'яднанняў універсітэтаў, гімназій і школ усіх рэгіёнаў Беларусі, а таксама маладых пачаткоўцаў. Да сябравацца свае каардынаты, творы, працаваны, пытанні і просьбы на адрес: 220012, Мінск, завулак Інструментальны, д.6, пак. 214.

Пасля агульнарэспубліканскага маніторынгу вас чакаюць майстаркласы ўдомоўх беларускіх пісьменнікаў, прафесійныя дыспуты, падтрымка, сябруўскія экспкурсіі і вандроўкі, публікцыі ў друку.

Будзьма разам!

Сакратарыят Саюза беларускіх пісьменнікаў

«Літаратурная Беларусь» — гэта супольны праект Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў», гэта альтэрнатыва адабранаму ў яго і цяпер падкантрольнаму штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва».

Гэта фармаванне незалежнай творчай думкі нацыянальнай эліты.

Гэта імкненне супрацьстаяць татальному замоўчванню вольнага мастацкага слова ў дзяржаўных СМИ.

Гэта свободная трыбуна паэтаў, празаікаў, драматургаў, крытыкаў і чытачоў Беларусі.

Гэта напамін аб тым, што Беларусь — і дзяржаўная, і літаратурная — створана пісьменнікамі, і яна патрабуе іхніх працы і апантанасці.

«Літаратурная Беларусь» — новы час чытання.